

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 23

Subotica, studeni 1992.

cijena 500 din. / 300 HRD

IDEMO NA IZBORE

- DSHV izlazi na izbore na svim razinama •

Članovi predsjedništva se okupljaju

U subotu, 7. studenog u Maloj Bosni (kraj Subotice) održana je sjednica predsjedništva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Sjednici je prisustvovalo 14 članova, odsutan je bio samo jedan član. Raspravljalo se o predstojećim izborima i tekućoj problematici. Jednoglasno je odlučeno da DSHV sudjeluje u izborima na svim razinama. Na razini općine odluka o izboru koalicionog partnera prepušta se rukovodstvu podružnica, a o koaliciji na višim razinama su ovlašteni predsjednik i tajnik da u dogovoru sa ranijim koalicionim partnerima donesu konačnu odluku.

PANIĆ PRIMIO HRVATE

U utorak, 27. listopada 1992. delegacija DSHV u sastavu Bela Tonković, Antun Skenderović i Slavko Kiš susrela se u Palači federacije u Beogradu s gospodinom Milanom Panićem, predsjednikom savezne vlade, prof. dr. Momčilom Grubačom, ministrom za ljudska prava i manjine i prof. dr. Tiborom Váradijem, ministrom pravosuđa.

Tom prilikom je delegacija DSHV upoznala predsjednika vlade i ministre s vrlo teškom situacijom za Hrvate i ukazala na činjenicu da se država ne ponaša prema Hrvatima kao prema svojim građanima. Dogovoreno je da se uspostavi intenzivna suradnja s ministarstvima za ljudska prava i manjine i za pravosuđe. Daljnji koraci u rješavanju hrvatskog pitanja u SR Jugoslaviji slijede.

- Interview: Milan Jerinkić
- Pokloni ne padaju s neba
- Čudo u Aljmašu
- Srce mi začirilikalo

Hrvatima u Vojvodini

POKLONI NE PADAJU S NEBA

Hrvatomrzce ne zanimaju argumenti *Bez dobre organizacije nema uspjeha
Važan je doprinos svakog pojedinca*Od nas ovisi što ćemo imati

NEBULOZE

Mnogi u ovoj našoj domovini - kakva je takva je - bacaju na nas drvlje i kamenje. Što argumenata za takvo što nema, nikog nije briga. Kada takvi napadi dolaze od strane socijalista ili radikala nije ni čudo, jer su oni zaslijepljeni svojim nacional-šovinizmom, koji ne poznaje argumente, osim ako su oni u prilog vlastitom interesu. A da slika bude još žalosnija, za socijalistima ne zaostaju ni neki drugi pojedinci. Očito je višegodišnja antihrvatska propaganda ostavila dubokog traga na žitelje Vojvodine, napose na Srbe. Kako inače objasniti more neosnovanih optužbi, počev od one famozne "Popadićeve optužbe" da smo organizirali Ustašku gardu koja će protjerati sve Srbe iz Vojvodine, preko gotovo svakodnevnih optužbi da smo neprijatelji ove države, pa do najnovijih izjava potpredsjednika subotičkih radikala da je Mladež DSHV u stvari Ustaška mladež, ili pak najnoviji biseri Ane Prčić koja je optužila DSHV na sva zvana, zato što je posjetio Misiju KESS-a u Subotici, jer eto i to je antidržavni čin, a kada ona ode u posjet istoj Misiji, onda je to patriotski čin. Ili smiješni zahtjev gosp. Vučelića, čelnika subitičkog SPO, da treba smijeniti čelnike DSHV.

Ovakvi nebulozni, neargumentirani napadi na nas Hrvate i na našu stranku, odraz su politički zatrovanog stanja, te odraz mržnje koja je sustavno preko medija usađivana u narod, a mržnja ne poznaje argumente, za mržnju nisu potrebne činjenice, mržnji istina ništa ne znači, mržnja ima samo jedan cilj, a to je osveta i uništenje. To što Hrvati u Vojvodini nisu ustali na pobunu protiv države u kojoj žive, to što nisu ispalili nijedan metak, to što nisu

nikom ni prozor razbili, to hrvatomrzce ne zanima, za njih smo mi krivi već samim tim što smo Hrvati.

Naravno ostalo je i zdravog tkiva u srpskom narodu, ali ono je potisnuto i ne može doći do izražaja. Mi imamo veoma dobre odnose sa mnogim Srbima i zajedno čekamo i ne samo čekamo već se i borimo za proboj svjetla demokracije i na ovim prostorima.

SVAKI HRVAT JE VAŽAN

Nama Hrvatima mora biti jasno da nam se neće ništa pokloniti. Ako nešto želimo postići za sebe i svoja pokoljenja, moramo se sami izboriti za to. Mi možemo biti ponosni što smo odabrali put demokracije, dijaloga i strpljenja, kao put do cilja. Zbog takvog našeg opredjeljenja stekli smo visoki ugled i Europi i svijetu. Zbog tih naših načela kojih se konzistentno pridržavamo stekli smo potporu mnogih međunarodnih institucija kao i osoba od visokog političkog ranga. Mi smo sada na pragu ostvarenja naših ciljeva i zato moramo biti još jedinstveniji, ali i aktivniji.

Ne smije se ovoga puta desiti da ne izidemo svi na glasovanje, na predstojećim izborima. Moramo imati povjerenja u naše rukovodstvo. Ako je ono steklo povjerenje cijelog demokratskog svijeta za ove dvije godine, valjda zaslužuje i naše. Na prošlim izborima se desilo da neki nisu izišli na glasovanje iako su čak i članovi DSHV. To je neozbiljnost, neodgovornost. Svaki glas je važan. Svaki član stranke je važan. Svaki simpatizer je važan. Svaki Hrvat je važan. Zar mislite da bi Bela

Tonković nešto postigao da je sam. Ne, ne bi se ni znalo za nas. Ne bi nitko znao ni da postojimo. Ali za nas se zna, zato što iza Tonkovića stoje tisuće Hrvata, stotine aktivista. I vi morate dati svoj doprinos našoj zajedničkoj stvari, našoj pravednoj borbi. Svatko može dati doprinos na svoj način. Možemo opstati samo ako nas ima puno pojedinaca i ako svi ti pojedinci djeluju organizirano. Bez dobre organizacije nema uspjeha. A ako želimo nešto učiniti za sebe i svoju budućnost moramo nešto i žrtvovati. Moramo odvojiti dio vremena, pa čak i novca. Ne možemo očekivati da netko drugi uradi za nas posao, ta vremena su prošla. Mi smo sada svoji, nitko nam više neće soliti pamet, niti nam kazivati što je za nas dobro, a što ne. Tu smo mi da zastupamo svoje interese. Neće nam gosp. Vučelić određivati tko će biti čelnik u našoj stranci, to ćemo mi sami odlučiti. Neće nam Milošević reći što je dobro za nas, a što ne, mi sami ćemo to reći. Vrijeme komunizma je prošlo, a proći će i vrijeme nacional-šovinizma. Izmetima nacional-socijalističko-šovinističkih ideologija bliži se kraj. Njima će se suditi. Svijet će im suditi.

A nas će, draga gospodo, biti, ako budete vi, svaki od vas pojedinačno, i svi mi zajedno. Ako se budemo selili, zaranjali glavu u pijesak poput noja, prešutkivali i svoje podrijetlo, kukali samo kako nas je srtah, ako ne budemo dali svoj doprinos budućnosti Hrvata u Vojvodini, ne možemo onda ni očekivati budućnost. Pokloni ne padaju s neba. Od nas ovisi što ćemo imati i hoće li nas biti. Od nas samih, od svakog pojedinca, i od tebe dragi čitatelju.

N E P O S R D N O
Piše predsjednik: mr. Bela Tonković

STAVIMO TOČKU NA REŽIM

- Veliki vođa je odlučio da ustraje u utrci sa zimom, mrakom, nestašicom...
- Uzroci naše tragedije su politički
- Naša perspektiva ne ovisi o nama samima

VELIKI VOĐA

Tko to kaže (tko to laže!?) da nismo demokratska zemlja? Svaki nekoliko mjeseci Veliki otac u izljevu dobrohotnosti dopušta svojoj nestašnoj dječici da skrene pažnju s "igre" ubijanja gradova, sela i desetina tisuća ljudi, tektonskog pomjeranja stanovništva, konclogora i slično kojom njegovi "goloruki" pristaše i "dobrovoljci" "zabavljaju" svijet podsjećajući ga kako je bilo strašno za vrijeme nacizma, fašizma, ... izma, ...izma, i da ih usmjeri na izbore, referendum, referendum o izborima i izbore za referendum... (kombinacija valjda više ni nema) dajući mu priliku da ponovo iskaže povjerenje, ljubav i odanost Velikom vodi i odlučnu ustrajnost da istraje u utrci sa zimom, mrakom i glađu pružajući mu perspektivu koraka dalje od trilog imperijalizma koji je već na ivici ponora. A Veliki vođa je čvrsto odlučio da voljeni narod učini i taj korak. To je potvrdio i

njegov kongres. Inače će biti "dobrovoljac".

Tako dospjesmo u jedinstvenu situaciju: letimo i istodobno tonemo. Letimo iz UN, KESS-a, MMF-a... i tonemo u izolaciju, na 100 ... 80 ... 50 DM mjesečno u lišće, pod korijenje (u kanibalizam?).

Osim ove ponude postoje i druge.

Jedna nudi rješavanje gospodarskog vida krize u nadi da će se politički vid riješiti sam od sebe. To je pokušaj da se kozmetičkim dotjerivanjem fasade spasi zgrada u raspadanju.

TREBAMO HRABRE

Uzroci naše tragedije su politički.

Bolest se liječi otklanjanjem uzroka, a ne ublažavanjem simptoma. Zato treba prvo riješiti političke uzroke: napustiti ratnu opciju, garantirati ostvarenje ljudskih i građanskih prava, prava

nacionalnih zajednica, demokratizirati državnu upravu, sudstvo... jednom riječju ispuniti kriterije Badinterove komisije EZ. Tek kada sve to uradimo - a taj posao neće nitko uraditi umjesto nas! - tek tada će svijet ukinuti sankcije i primiti nas u svoje društvo. Tek tada ćemo moći početi s obnovom gospodarstva.

Upravo zato na predstojećim izborima trebamo prema našim mogućnostima doprinijeti da se stavi točka na režim koji nas je dovde doveo, ali i da izborimo za sebe povoljno mjesto za pregovaračkim stolom za kojim će se postaviti temelji naše budućnosti. Naša snaga za tim stolom mjerit će se brojem odbornika i zastupnika, a ne brojem pušaka i topova.

Pred nama je veliki posao. Treba mnogo hrabrih i inventivnih ljudi koji će htjeti i znati obaviti taj posao.

Nitko ga neće uraditi umjesto nas!

Na saveznoj, republičkoj i pokrajinskoj razini izbori će se odvijati po proporcionalnom sistemu, a na općinskoj razini po većinskom sistemu. U idućem broju "Glasa ravnice" donijet ćemo detaljna uputstva za izbore, kao i gospodarski te kulturno socijale program naše stranke. (Politički program je bio objavljen u prošlom broju). U idućem broju predstaviti ćemo i naše kandidate. Također ćete moći pročitati sve o koaliciji i koalicionim partnerima DSHV-a. Ono što znamo sa sigurnošću već sada jeste:

SVI MORAMO IZIĆI NA IZBORE I GLASATI ZA OPORBU - ZA DEMOKRATSKU OPCIJU!

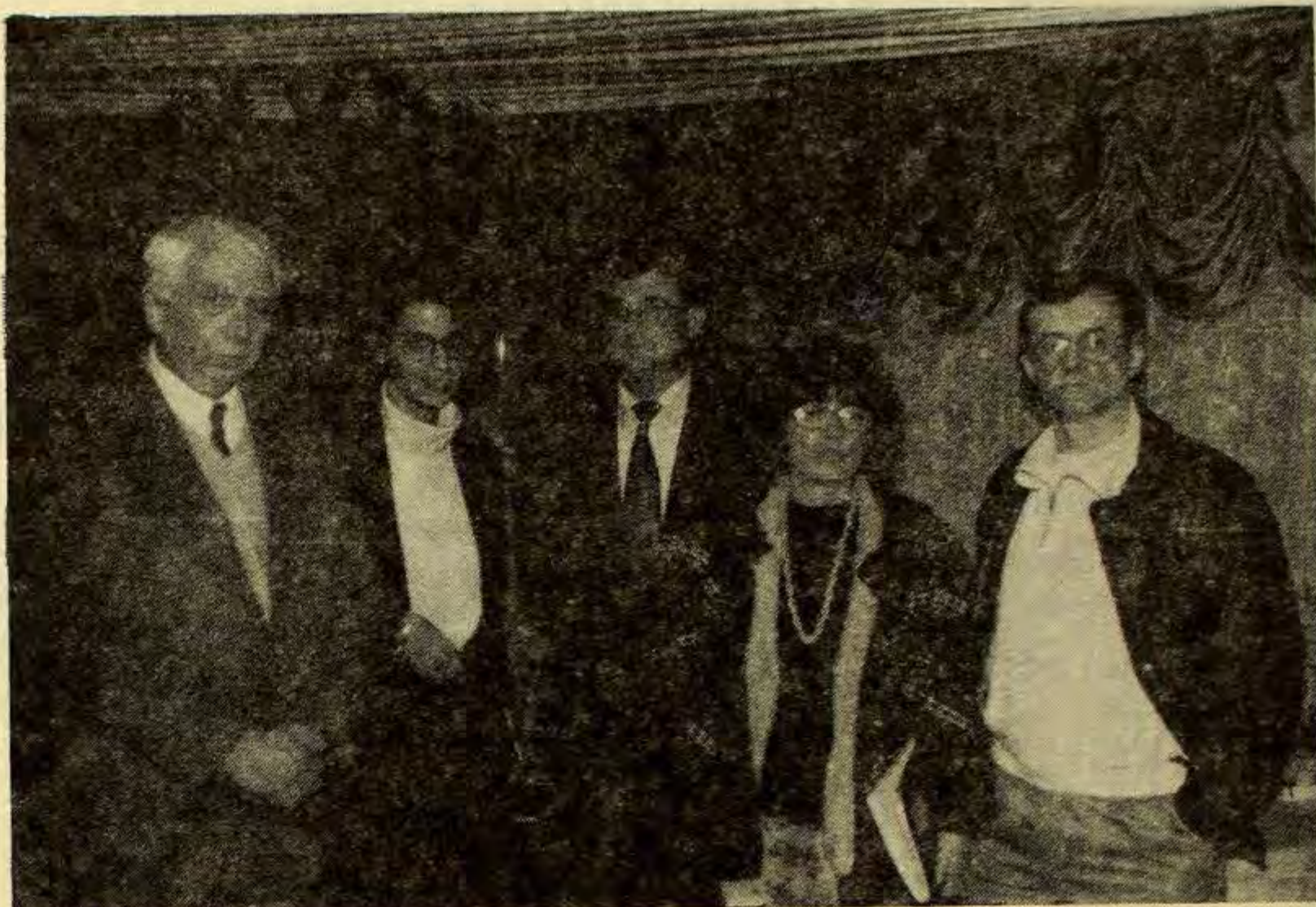
Međunarodni republikanski institut i Centar za istočnoeuropske studije sastali se sa DSHV u Novom Sadu

IZBORNA FARSA

- - Rok za predizbornu kampanju je isuviše kratak- Prevelik je broj izbornih jedinica
- Socijalisti čine sve kako bi ostali na vlasti

Predstavnici Međunarodnog republikanskog instituta i Centra za istočnoeuropske studije gospode Mary Cathrine Andrews, Mjuša Sever i gospodin Janusz Bugajski sastali su se 1. studenog u Novom Sadu sa predsjednikom DSHV Belom Tonkovićem, te zastupnicima Antom Skenderovićem i Ivanom Poljakovićem. Ove organizacije najviše su se zanimali za predstojeće izbore, za uvjete u kojima će se izbori održavati, te za specifičnost Hrvata i njihov odnos prema postojećoj situaciji.

Predstavnici DSHV-a su informirali predstavnike ovih organizacija o teškom položaju Hrvata u Vojvodini i Srbiji uopće. Izneto je kako oporba nije zadovoljna izbornim zakonom, te kako nije gotovo ništa učinjeno što bi moglo osigurati slobodne i demokratske izbore.

- Kako možemo ići u predizbornu kampanju, kad se mladići i dalje prisilno mobiliziraju, praktično mi ne možemo tražiti od mladih ljudi da se eksponiraju, jer bi to značilo za njih gotovo sigurnu mobilizaciju - rekao je Tonković. Između ostalog istaknuo je i

nezadovoljstvo oporbe prekratkim vremenom za kampanju, jedva da će se moći obaviti i formalnosti oko prijave kandidata. Prevelik je broj i izbornih jedinica što je očito jedan od poteza SPS-a kako bi učinili sve da ostanu na vlasti.

B.R.

ODRŽANO MEĐUNARODNO SAVJETOVANJE U TATABÁNYI NACIONALNE MANJINE I NJIHOVO SAMOODREĐENJE

U mađarskom mjestu Tatabányi održano je od 2. do 3. studenog međunarodno savjetovanje "Mogućnost samoodređenja nacionalnih manjina u istočnoj i srednjoj Europi na temelju Carringtonova dokumenta".

Među osamdesetak predstavnika nacionalnih manjina iz brojnih europskih zemalja i znanstvenika u savjetovanju su sudjelovali i predstavnici DSHV-a: predsjednik g. Bela Tonković i zastupnik u Skupštini Republike Srbije g. Ante Skenderović.

Predsjednik Tonković potresno i argumentirano govorio je o dosadašnjem državnom teroru srbijanskih vlasti prema hrvatskom narodu na tom području i uskraćivanju svih njegovih nacionalnih prava. Između ostalog podsjetio je javnost da Srbija nije prihvatila Carringtonov prijedlog ni pismeno ni usmeno, dok ga je Crna Gora prihvatila samo usmeno, za razliku od ostalih republika bivše Jugoslavije. Kakav je odnos legalnih vlasti Srbije prema Hrvatima najbolje pokazuje činjenica da su oni izbrisani iz svih saveznih, republičkih, pokrajinskih, pa i općinskih službenih dokumenata, koji govore o nacionalnim manjinama, a na prijedlog o kulturnoj autonomiji, kojega je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini predao još u lipnju 1991., vlasti su odgovorile ignoriranjem, šutnjom i odbijanjem bilo kakva razgovora. G. Skenderović je upozorio na potrebu isticanja i osobe kao nositelja prava u samoodređenju nacionalnih manjina, koja je nedovoljno povezana s etnosom kao nositeljem tih prava.

Dragocjeno je bilo i svjedočanstvo predsjednika Mađara u Hrvatskoj g. Pasze Árpáda, koji je upozorio na neprihvatljivost izopačenog poimanja autonomije nacionalne manjine, potkrijepivši to primjerom Srba i Mađara u Baranji. Naime, iako je srpski narod činio tek 20% pučanstva Baranje on je oružanom silom na tom području osnovao tzv. Srpsku autonomnu oblast, koja je uništila doslovce sve kulturne i prosvjetne ustanove tamošnjih Mađara. Tako se

V I J E S T I

pravo na autonomiju jedne nacionalne manjine pretvorilo u teror kojim se proganjaju ne samo većinski narod, nego i ostale nacionalne manjine.

Vrijedi spomenuti još i nastupe gđe. Mirjane Domini i zagrebačkog Instituta za migracije, i g. Ivice Đuroka, voditelja Hrvatskog instituta u Pečuhu.

Dvodnevni razgovori u kojima je bilo riječi i o pravima Madara u Austriji, Slovaka u Mađarskoj, Rusina u Ukrajini, Madara u Rumunjskoj i dr.; a nije zaobidena ni tragična stvarnost na tlu Bosne i Hercegovine, iznijeli su na vidjelo brojne poteškoće nacionalnih manjina u ostvarenju svojih prava ali i nadanja da će se one prevladati na temelju dokumenata međunarodnog prava i Carringtonava prijedloga, koji uz neke

nedostatke može služiti kao polazišna točka u rješavanju, na miran i civiliziran nažin, što je jedan od preduvjeta stabilnosti i suradnje među narodima i istočnoj i srednjoj Europi.

Savjetovanje je posjetio i mađarski ministar vanjskih poslova g. Geza Jeszenszky, koji se između ostalih zadržao u razgovoru i s našim predstavnicima.

Tomislav Vuković

SASTANAK MLADEŽI

PROSLAVA MATERICA I BOŽICA

U srijedu, 4.11.1992. godine, u prostorijama DSHV-a, održan je sastanak predsjedništva Mladeži DSHV.

Iznijeti su prijedlozi o organizaciji proslave blagdana koji nam skoro slijede. To su Materice i Božić. Dužnosti su podijeljene, te nam ostaje da vidimo kako će one biti i realizirane.

Pokrenuto je pitanje izbora novog glasnogovornika, zbog odsutnosti sadašnjeg glasnogovornika Mladeži.

Bilo je riječi i oko izbora. Napomenuto je da je neophodan klub za marketing, ali do njegovog konačnog stvaranja nije došlo.

Otklonjen je zastoj u tiskanju iskaznica, te uskoro možemo očekivati i njihovu podjelu. Nadajmo se da do sličnih poteškoća neće doći, a odgovornost leži na predsjedništvu Mladeži. Naše predsjedništvo bi trebalo pokazati malo više ekspeditivnosti i međusobne suradnje. Krivnju ne možemo prebacivati vremenu u kojemu živimo, već je na ljudima da mijenjaju i sebe i vrijeme.

K.V.

NACIONALNE MANJINE U VOJVODINI:

IZMEĐU ZAHTJEVA I ZBILJE

U petak 23. 10. o.g. u Novom Sadu održan je okrugli stol na temu: "Ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Vojvodini" u organizaciji Mladih reformista (MRAV) i Demokratske omladine. Pored organizatora u radu skupa sudjelovali su: Društvo Ukrajinaca, Savez Rumuna Jugoslavije, Savez Rusina i Mladež DSHV.

Uvodničar, Zoran Konstantinović (MRAV) ukazao je na nedostatak odgovarajućih sistemskih rješenja u realizaciji prava nacionalnih manjina jer "nisu utvrđene sistemske garancije pri ostvarivanju nacionalnih prava". Uslijed toga stvara se duboki jaz između deklariranih načela i onoga što zbilja postoji a na štetu nacionalnih manjina. Očit primjer za to predstavlja nasilno protjerivanje pojedinih pripadnika manjinskih naroda (naročito srijemskih Hrvata) iz Vojvodine, što je po njemu ozakonjivanje brutalnosti.

Milovan Mitrović (DO) složio se sa prethodnikom da sistemskih rješenja nema jer nema ni sistema (?!), a kada on nedostaje kaos je na djelu (nepromišljeno i nekontrolirano djelovanje svakoga i svega), te se založio za pronalaženje drugačijeg modela za rješenje ovoga problema, pri tom apelirajući na strpljenje, hladnu razboritost, stišavanje strasti, ...

Zatim su govorili nazočni predstavnici političkih stranaka i kulturnih udruženja nacionalnih manjina. Svi su bili jednodušni u konstataciji: prava nacionalnih manjina se krše. To kršenje se događa na dvije razine: Prva, najbolnija, spada u domenu kršenja elementarnih ljudskih prava, kao što je pravo na osobnu sigurnost (sve četiri manjine imaju svoje primjere za to: dvadeset rusinskih obitelji pod prijetnjom otišlo u Ukrajinu; pretučeno bez povoda nekoliko mladih Rumunja; preko dvadeset Ukrajinaca nestalo dva mjeseca nakon "oslobađanja" istočnog Srijema koje su pod kontrolom RS Krajine; i naravno, na žalost, najpogubnija situacija vojvodanskih Hrvata s čime je šira javnost upoznata).

Druga razina kršenja su kod onih prava koja spadaju u grupu kolektivnih prava pripadnicima određenih narodnih ili vjerskih manjinskih enklava. Rusini, Ukrajinci i Rumunji su do sada imali svoje institucionalizirano ostvarivanje ovih prava (kroz škole, novine, javnu riječ,...) dok je kao što je poznato Hrvatima to bilo uskraćeno. Međutim, novim zakonom o školstvu svi nazočni predstavnici su izrazili nezadovoljstvo (naročito određenjem minimalne kvote učenika za jedan razred - 15) jer će to smanjiti broj učenika koji se obrazuju na maternjem jeziku i do 70%.

Skup je završio zahtjevom upućenom tijelima savezne vlade da se svaki oblik kršenja prava zaustavi mjerodavnom instancom (prije svega policijom i sudstvom), a da se sistemske mjere jednake za sve i na zadovoljstvo sviju uspostave nakon pobjede demokratskih snaga.

Srboljub Horvat - Bunjevac

Izveštaj "konzilija" režimske koalicije:

OPERACIJA NEUSPJELA - PACIJENT JOŠ ŽIV!

* Premijeru Paniću svaka se riječ vaga i svaki (mu) se dan odbrojava * Ravnopravnost Crne Gore u izoliranoj zemlji vidljiva još jedino prigodom izbrojavanja glasova o povjerenju saveznoj vladi * Ne treba zaboraviti da je Slobodan Milošević proistekao iz bivšeg SKJ, kao i partija mu i većina članova u njoj

Tražili piona - dobili kralja

Kada su prije četiri mjeseca pompezno najavljivali dolazak mister Panicha na mjesto šefa države vo(ž)deći ljudi ove "države" vjerojatno ni slutili nisu u kakvu će ih pat poziciju dovesti potez koji su povukli. U vrijeme kada su političke stranke potisnule nogometne klubove na margine popularnosti (to nije mala stvar) oči nesretnih građana koji su ostali u "Jugoslaviji" (često uz ovu imenicu ide i jedna druga, a također je osobna) širom su uprte u figure koje svakim danom, na žalost, gledamo, nestrpljivo iščekujući ishod partije. Drug(ovi) iz SPS-a tražili su, jer im je najnoviji broj Ustava Jugoslavije to nalagao, laganu figuru koju će, kada osjete da im više nije potrebna, lako zamijeniti za neku drugu koju će isto tako moći vodati po tabli (zemlji) i otarasiti je se kad im je volja. Lakim figurama barem ne oskudijevamo. Ukratko: tražili su piona, a dobili kralja! Da li su time napravili grešku, ili su svjesno učinili to što jesu, znajući unaprijed konačnicu - ostaje da se vidi. Ali, podimo od činjenica (nama dostupnih).

You asked for it (bunjevački kazano: Iskali ste - nate!)

Već je prigodom prvog javnog obraćanja građanstvu gospodin Panić, sada već premijer, primjetio da među zastupnicima ima sjajnih pripovjedača i da im patriotizma ne manjka (dapače), a da se njime nadahnjuju svakodnevno se vraćajući u bogatu i slavnu povijest kao dijete svojoj učiteljici, te da i nama uporno na to žele svrnuti pozornost koristeći obilato i nesebično (zahvalno čak) mogućnost da im iz dana u dan gledamo u šarmantne glavice (trbusi se obično ne vide) i da se i mi, u trenucima kada smo

ophrvani sumnjom, (npr.: kad će plaća, hoće li biti dovoljno novca za ovaj mjesec šta ako se razbolim? i sve tako trivijalna pitanja) okrijepimo po jednom junačkom pričom iz bogate povijesti i još više očvrsnemo duhom i probušimo još jednu rupu na kajišu nad trbuhom. Usput, gledajući ih tako, u prilici smo saznati štošta iz njihove besprijekorno čiste i napaćene prošlosti (svi su iskusili mrak prošlog režima i tiraniju jednog čovjeka), te ih duboko zamišljene vidjeti kako (u po bijela dana) sklapaju svoje umorne oči, ili pak (tko je pametan) uštedjeti na plaćanju danas ionako skupe naobrazbe djece, te sebi i svojoj djeci prepustiti čulo sluha i vida da ne bi propustili nešto iz sočnog nam i bogatog rječničkog blaga ili gestikulacija i mimika i na tome se učili kakav čovjek danas treba biti - da bi uspio. Jer za "kafanu" sve je manje para. Oni, kao da su odatle upravo izašli (neki, bogami, i jesu). So, gospodin Panić se odmah upoznao sa svojim domaćinima i dao izvjesnu prednost egzistencijalnim pitanjima, tj. dao do znanja da mu je budućnost važnija, te da mi ostavimo ostatak svijeta neka oni na miru razmisle koliko griješe, a da se okrenemo konkretnim problemima koji su unutar kuće.

Već je tu gospodin Panić napravio prvu "grešku" i, ako su ga njegovi današnji neprijatelji pažljivo slušali, upozorio javnost da je njegovo shvatanje politike drugačije od onog koje proklamiraju sve strukture vlasti ove zemlje. Vrijeme je pokazalo da su se prvobitna razilažanja sve više širila i da je ova zemlja suviše mala za dvojicu (na vlasti). Savezni premijer je unutar zemlje uspio dobrim dijelom pomiriti sukobljene strane u oporbi, razdvojiti bivšu crnogorsku i srbijansku koaliciju na vlasti, jasno razotkriti da je rečim u Srbiji šovinistički nastrojen i običnim, sa još ne toliko zatrovanom sviješću, građanima vratiti vjeru u život. Svojim postupcima, premijer je stekao priličan ugled u svijetu, jer pokazuje da ima sluha i za druge. Na žalost, svojim je postupcima još više zbratimio dvije najutjecajnije stranke u Srbiji koje u

paničnom strahu iz različitih razloga vide u novom šefu države najveću opasnost, jer su se mnogi pojavom normalnog čovjeka na najutjecajnijem mjestu u državi počeli osvješćivati. SPS, jer više nema aduta i čija utjecajnost, i pored totalne kontrole vlasti i medija ipak slabi, a SRS, jer im popularnost stalno raste i ne žele pred izbore utjecajnog protivnika sa dijametralno suprotnim stavovima..

Gospodin Panić im je svojim izjavama i političkim nazorima stalno išao na ruku kada se pokazao kao otvoreni protivnik šovinističke politike koju vodi i legalizira Slobodan Milošević. Zamjeraju mu da rasprodaje zemlju, da pregovara sa onima sa kojima oni nikada ne bi htjeli (ili mogli) i time legalizira internacionalizaciju unutrašnjih pitanja, da gura zemlju u građanski rat, da su sankcije pooštrene, da postupa van okvira ovlašćenja Savezne skupštine, da priznaje avnojevske granice... Režimska koalicija svaku Panićevu riječ posebno vaga i svaki mu se dan odbrojava, jer su se uhvatili zakona (kao pijan plota) da mu na svakoj sjednici mogu postaviti pitanje povjerenja. Što premijer još nije sišao sa političke scene (bar tako izgleda) može zahvaliti crnogorskim političarima. Oni svoju ravnopravnost u ovoj izoliranoj zemlji ostvaruju još jedino prigodom izbrojavanja glasova o povjerenju saveznoj vladi. Time i ova država (bar tako izgleda) funkcioniра još jedino na papiru.

Da se ne zaboravi

U vrijeme Panićeva dolaska donijet je savezni Ustav kojim su jasno definirane granice tzv. SRJ. Osmotrite ih malo bolje, i vidjet ćete da su identične sa onim avnojevskim. Zar (novopridošli) narod Krajine ne želi živjeti u "Jugoslaviji"? Želi! Što su ih se onda odrekli oni koji su pisali "Ustav" i govorili o pravu naroda da živi u državi u kojoj sam izabere?

Sankcije su na ovim prostorima uvedene znatno prije Panićeva dolaska. Dakle, nije ih on prouzročio. To zna i vladajuća garnitura. Vjerojatno zna i da

neće biti ukinute sve dok je Slobodan Milošević ili političar sličnog kova na vlasti. Ali, to im i odgovara jer oni ničim nisu pogodoeni (ni tisućama unesrećenih).

Savezni premijer je dokazao da je spreman razgovarati sa predstavnicima stranaka za koje Milošević svojim arogantnim i bezobraznim stavom ne želi ni čuti. Problemi na Kosovu, Sandžaku i u Vojvodini su očiti i Panić je u kontaktu sa čelnim ljudima manjinskih stranaka (Rugova, Memić, Tonković), dok ih Milošević rješava policijskim metodama ili protjerivanjem ili otmicom dijelova naroda.

Što građanskog rata još nema pravo je čudo, ali je premijer - i ako do njega dođe - najmanje kriv. Došao je u jedno kaotično stanje, stanje anarhije, u jednu zemlju koja nije ozbiljan kandidat za ucrtavanje u mape svijeta. Ne treba zaboraviti da je Slobodan Milošević proistekao iz bivšeg SKJ, kao i partija mu i većina članova u njoj. Sve što je "naslijedio" potiče iz te partije. A imetak nije mali: zgrade, mas-mediji, policija, vojska... i svijest ogromnog dijela građanstva, jer se ni ona (nakon tolikih godina) ne može preko noći

promijeniti. S tim ide i način upravljanja jednom državom. Kao najbolji dokaz njihove neprincipijelnosti je podatak kako su se lako odrekli partije koja ih je iznjedrila, promijenili ime i na kraju i simbol. Što se tu zapravo promijenilo? Ostali smo bez uglednog vođe, a sve je ostalo isto, samo još mnogo gore. Razlozi su poznati, gospodin Panić nije u tome sudjelovao i nije ni kriv.

Svoje zločine pripisuju drugom

Svoju nesposobnost i zataškavanje svog zločinačkog djelovanja SPS bi da prebaci na jednu osobu namjerno prešućivajući sve navedene razloge i znajući da se za 100 dana jedan teritorij ne može proglasiti državom, ako u njoj ne postoje elementarni uvjeti, niti volja za to. Stoga i ne čudi da se javnost unaprijed priprema za još jednu "odsječenu glavu" (specijalne i reprizirane emisije o nepodobnosti premijera i specijalni uz već uobičajene goste sa prigodnim komentarima), jer je kompletna garnitura ljudi na vlasti skup komunističkih zlikovaca

sa najvulgarnije shvaćenim i provodenim u djelo marksizmom.

U ovom slučaju nije u pitanju gospodin Panić - u pitanju su oni. Jer, suočeni su sa jednim novim, za njih posve nemogućim načinom političkog promišljanja i jedini način na koji se tomu znaju odupirati je sila. Primjerice: upad republičkih specijalaca u zgradu SMUP-a. Treba li uopće navesti ime koje iza toga stoji?

Gospodin Panić radi u uvjetima kada nema pravu vlast iz sebe, a da mu se istodobno želi otežati što je više moguće. I u normalnim uvjetima bi vjerojatno pravio greške, ali u ovom vremenu kada se on čini jedinim trezvenim u postojećoj strukturi na vlasti sve oči poštenog svijeta uprte su u njega i stisnuti palčevi uz molbu: "God, help us". S druge strane u njemu šovinisti vide opasnog protivnika pred izbore i stoga ga je, već oprobanim receptom, najbolje proglasiti izdajnikom. Operacija uklanjanja je u toku, ali je pacijent odveć vitalan.

Zlatko Romić

ČUDO U ALJMAŠU

- Kao nekim čudom spašen je kip Gospe Aljmaške * Uskrsnut će naš hrvatski rod

Blagdan Svih Svetih. U osječkoj crkvi Imena Marijina ljudi se stišću, majke i očevi podižu djecu da bolje vide, suze teku niz lica, isprepliću se brojne molitve za svoje pokojnike. Čini se - ništa posebno, jer tako je toga dana u svim katoličkim crkvama diljem svijeta. Osim toga, razumljiva je i bol brojnih Osječana, jer su im još uvijek svježja sjećanja na dvanaestogodišnju Ivanu koju je tenkovska granata doslovce raznijela u krevetu dok je čitala "Davida Copperfielda", na desetero putnika, koji nikada nisu stigli na radna mjesta, kući ili u posjetu u bolnicu, jer je topovska granata pogodila tramvaj, na majku Martu, kojoj su krhotine od granata i asfalta raznijele utrobu dok je na pijaci htjela kupiti malo povrća i na stotine drugih Osječana, čija je jedina "krivica" bila što su živjeli u gradu ili oko njega, koji je silom trebao postati "Ocek".

No, ipak je ovogodišnja proslava blagdana Svih Svetih u Osijeku neuobičajena i sjećat će je se još dugo ne samo tamošnji Slavonci, nego i naši bački Bunjevci i Šokci. Za blagdan je u svečanoj procesiji donešen, čudom spašen kip glasovite Gospe od utočišta iz Aljmaša. Majci Božjoj u "Bilom Aljmašu" hodočastili su bunjevački i šokački Hrvati iz Bačke svake godine od sredine prošlog stoljeća do prije dvije

godine. Pred njezinim su kipom (kojega je biskup Josip Juraj Strossmayer dao napraviti u Beču i poklonio ga g. 1857. Aljmašanima) naši didovi i pradiđovi molili za svoju dicu i budućnost svojega roda.

"Crkva je potpuno uništena. Toranj i dio krovista su srušeni. Kada sam ušao u crkvu nisam vjerovao. Kip Gospe nije bio uništen. Nedostajala joj je samo kruna na glavi." - pričao je kasnije osječki župnik Martin Radman, koji se uspio uz pomoć Unprofora probiti do Aljmaša.

Čudo se dogodilo, a uskrsnuće kipa Gospe Aljmaške kod mnogih bunjavačkih i šokačkih Hrvata probudit će vjeru i u uskrsnuće našeg naroda. I opet će iz Bačke jednoga dana oni hodočastiti pred dobro znani i dragi kip, koji će ponovno sijati, imati krunu na glavi, u ponovno sagrađenoj proštenišnoj crkvi. I opet će se čuti molitve za djecu i budućnost svojega roda.

Tomislav Vuković

OPORBO - UJEDINI SE

U nadi da će ipak doći do prijevremenih izbora, bez obzira na sva otežanja vladajuće stranke i vladajućeg režima, da se izbori što kasnije raspišu, želio bih izneti svoje mišljenje o njima. Želim upozoriti glasače da ovoga puta stvarno dobro razmisle za koga će glasovati. Ovo će nam biti treći izbori i ako bude vrijedila ona stara izreka "da treći put i Bog pomaže", ali, u ovom slučaju, uz pomoć glasača, nadam se, da ćemo mi ovoga puta i to na demokratski način, a ne jogurt - revolucijom, zbaciti sa vlasti Slobodana Miloševića.

Gradani, dobro znajte da nam "truli, zavjerenički i pokvareni zapad" neće ukinuti blokadu ako mi na izborima demokratskim putem ne svrgnemo sa vlasti Slobodana Miloševića. Gradani, ako ovoga puta to ne uradimo, onda nam više nitko neće biti kriv što se nalazimo u ovakvoj situaciji u kakvoj smo, a dobro znamo da ona nije nimalo laka.

Dobro se prisjetimo svega onoga što su nam obećavali, a ništa od toga nisu ostvarili. Gospodo draga, da li je ovo onaj švedski ili švicarski standard kojeg su nam na sva usta najavljivali i obećavali? Ovo je taj standard molim vas lijepo? I vrabac na grani zna da ovo nije standard jedne

Švedske, nego se mi uskoro nećemo moći uspoređivati ni sa najsiromašnijim zemljama Afrike, jer će i one za nas biti visoko razvijene. Gradani, bez obzira na nacionalnu pripadnost, spol, rasu, vjeroispovijest, znajte dobro general - zima se približava, i tek ćemo onda shvatiti u kakvoj smo teškoj situaciji. Dobro znate da ona ne pravi razliku među ljudima, za nju su svi ljudi isti i prema svima je nemilosrdno okrutna, a mnogi najavljuju dugu i oštru zimu, a nafte za grijanje nema.

Dobro znate da je kod nas kaotično stanje i da je kaos svakim danom sve veći i veći. Dosta ljudi je na ivici egzistencije. I ova ekonomska blokada, ako dulje potraje, nas će totalno uništiti. Standard nam je svakim danom sve niži; osim što nema goriva za grijanje, nema goriva ni za zemljoradnike, oni nemaju čime obrađivati zemlju. Zemlja se neće sama obraditi to isto svi znamo. Seljaci će uskoro morati konjima orati kao nekad, a i tu ima problema, sada konja nema kao nekad. Žito, suncokret, kukuruz nije rodilo, pitam se što ćemo mi uskoro jesti. Tri dana bi se moglo nabrajati i nabrajati što su nam sve obećavali i obećavali, ali nakon drugih izbora nadam se da ste shvatili da su

njihova obećanja samo laž. Obećavali su nam mir i da neće biti rata, a mnogi mladi ljudi izginuli su na vojnim vježbama (ratu) i danas još ginu.

Još jednom, dobro znajte gradani ove naše nesretne SR Jugoslavije da je glavni uvjet da se blokada skine da Slobodan Milošević ode sa vlasti. Ako on neće sam otjerajmo ga mi lijepo demokratskim putem kada imamo prilike glasovanjem. Jer, ako to ne uradimo, onda nam poslije ni Bog neće moći pomoći, i nitko nam onda neće biti kriv, jer za što smo glasovali to smo i dobili. Nadam se da vas ovoga puta svojim predizbornim lažima neće prevesti žedne preko vode.

Ujedno molim i svu srpsku oporbu: zaboravite međusobne nesuglasice i trzavice, svi se ujedinite, skupite toliko snage, budite toliko jaki i jedinstveni, jer i sami znate da samo svi zajedno ujedinjeno možemo ga zbaciti sa vlasti na izborima. Srpska oporbo, ujedinite se, jer ovo nam je posljednja šansa to i vi dobro znate, jer ako blokada uskoro ne bude ukinuta odosmo mi nazad u srednji vijek i u križarske ratove (građanski rat).

Stjepan Kalman

Još jedna priča za laku noć

TATA, OTVORI OČI

Generacija mojih roditelja je prekasno stasala da bi se uključila u Drugi svjetski rat a u ovaj "naš" rat je, čini mi se, smišljeno zakasnila. Kažu da su prestareli za takvo što, no ako ikada budu ustrebali...

Odgajani veoma brižno pod geslom da neprijatelj prisluškuje (vidi samo natpise na poljskim telefonima VJ) i da dušman uvijek vreba i nikad ne spava, stekli su dojam kako će ga tako premorenog i pospanog veoma lagano savladati - naravno, kad to bude bilo potrebno.

Sredovječna generacija trbušastih teoretičara je na cijelom prostoru tadašnje Jugoslavije odredila svoju stranu u predstojećem sukobu, pomno i predano je iz dana u dan buljila u svoje TV prijemnike i omiljene časopise koji su toliko zanesenjački i poletno, opjevali sve naše poraze i pobjede. Zdušno su navijali za neku tuđu djecu sa naše strane borbene linije...

A nas je te jeseni 1991. godine svakim danom bilo sve manje i manje; neki tudi klinci su se davili u blatu, skapavali od krvoliptanja koje eto nisu stigli naučiti kako da zaustave, tuđa djeca su plamtjela u tenkovima, ginula po njivama i ulicama sela za koja nikad nisu ni čula da postoje. Nedugo zatim na istok i na zapad potekle su rijeke djece na brzini popakirane u limene sanduke prekrivene raznovrsnim

zastavama. Ozbiljna generacija mojih roditelja ni tada nije mogla shvatiti šta se to odigrava na 80-tak kilometara od njihovih malih ekrana: i dalje su nas tapšali po ledima, nametljivo čašćavali po kavanama presretni što njihovo vrijeme još nije došlo i gotovo uvijek postavljali neizbježno pitanje: A, koliko si ih smakao? Mi smo se, da ih ne bi razočarali, utrkivali u izmišljanju što jezovitijih priča i tako smo na kraće vrijeme utažali njihovu radoznalost. Ista slika u Beogradu i Zagrebu, Virovitici i Novom Sadu...

A onda je brzjav o pogibiji jednog djeteta prispjeo u susjedstvo iz druge zgrade. Slijedio ga je ubrzo brzjav identične sadržine koji je prispjeo u obitelj mog školskog druga. Ja sam tada uveliko "proslavljao" ulazak u peti mjesec "vojne vežbe". Zatim su u moj grad stigli još jedan i još jedan takav brzjav: "nestao u borbi, ranjen, poginuo..." Onda je na zidu jedne prestoničke srednje škole osvanuo grafit: "Tata, treba li ja da poginem da bi ti shvatio da nisi u pravu?" Ubrzo je pod njim na brzini dopisano: "Bolje ti jedan nego nas deset!" Štampa i TV su i dalje vrijedno veličale rat! Sasvim očekivano ni riječi pomena nije bilo o tamo nekom rusinsko-ukrajinskom selu Petrovci čiji su branioči ne želeći reskirati živote civila i dočekati sudbinu obližnjih Jankovaca, stigli da prije povlačenja onesposobe gotovo sve mine po ataru i da bez krvi uzmaknu JNA, a da bi zatim "OGNJEVI" vojske sa položaja u Negoslavcima greškom, ispostavilo se, izbombardirali srpski dio od

20-tak kuća pomenutog sela, srećom i ovaj put veoma neprecizno. Koliki broj ljudi je čuo kako je dobrovoljački bataljon JNA izrešetan prilikom napada na Nuštar kada su vojnici sami ustrijelili majora koji je pokušao uzmaći, ostavljajući ih na milost i nemilost a da bi isti nedugo zatim bio promoviran u čin potpukovnika zbog uspješnog rukovođenja jedinicom?

Zante li da izginuli ljudi u sravnjenom selu Bogdanovci nizu zaslužili ni da ih se u većini slučajeva pokopa dostojno čovjeka već su taj posao obavile na svoj način svinje, mačke i kokoši? Čuli ste da u Ceriću, Bogdanovcima i Slakovcima poslije "oslobodenja" nema više tko živjeti? Što znate o proljetosnjim problemima u Erdutu kada su se iz plitke masovne rake počeli pomaljati udovi mrtvih ljudi?

Koliko se zna o vukovarskom "bunaru želja" i ljudima koje Dunav izbacuje kod Šarengrada? Gdje je danas famozni podzemni grad od armiranog betona iz kog su djelovali toliko tenkovi i zrakoplovi obrane Vukovara i zbog koga je grad tako prošao? Što se radilo i radi sa lijekovima i humanitarnom pomoći? Tko smije reći šta se nerijetko skriva pod frazom: "poginuo junačkom smrću"?

A generacija mojih roditelja uporno ne želi o ovome ništa čuti; oni i dalje vjerno pred svim ovim žmire dok sa zebnjom očekuju sat kad budu ustrebali. Najzad, sve ovo je tako daleko od njih a opet tako blizu. A gdje smo u svemu tome mi?

Dado N.

Iz pera čovjeka koji je bio prisilno mobiliziran

SIJEDI RATNICI

Proljeće budi život. Vrbe cvjetaju. Trava zeleni pod vedrim nebom Slavonije. Drava nadolazi. Vodostaj se povećava za nekih metar i pol. Reklo bi se idila, kao stvorena za rađanje novih ljubavi u tihom sumraku pod krošnjama tek prolistalih stabala. Stojim pored kamiona, vojnog. Čekam starješinu. Pored mene prolaze lica u uniformi. Neki u SMB, a neki u šarenoj. Svi naoružani. Nekuda idu. Žure. Na njihovim licima ne vidim vedrinu proljetnog sunca. Vjerojatno da ni moje lice nije ogledalo prozračnog plavog neba. Pogled mi prati cestu, tu i tamo izrovanu od granata, cestu za Nemetin i dolje za Osijek. U daljini vidim tablu, žutu, na kojoj piše Jelenovo i to ćirilicom. Tabla označava kraj bivšeg Sarvaša. Prisjećam se razgovora sa starješinom, inače dobroćudnim čičicom, koji bi odavna već trebao biti u mirovini, a ne komandirati ratnom vojnom jedinicom. No, uostalom, kakvi smo mi bili ratnici, takav komandant nam je sasvim i priličio. Obojica smo prvi put u Sarvašu. Nadugačko mi je razvezao priču putem, dok nismo stigli, kako su ustaše razorile to selo. Pri ulasku, putem od Bijelog Brda, zapalo mi je za oko, da su sve zgrade gađane s istočne strane. Dosta ih je i potpuno uništeno. Na moje pitanje, kako to da su ustaše s istočne strane gađali selo i da li su oni možda četnike tjerali u Osijek, čičica frknu kroz brk i strogo me pogleda.

-To nisu bili četnici, već TO Slavonije. Nemoj više da kažeš za njih da su četnici. Nisam se uplašio strogosti njegova pogleda. Naprotiv, znao sam da sad slijedi objašnjenje, tj. odgovor na moje pitanje. Pružih ruku iza sjedišta, dohvatio sam votku. Boca je bila već poluprazna.

-Ti si pravi vojničina - pohvali me, i poteže dobar gutljaj. Spustih na svoju »uniformu« i glasno se nasmijah. »Pravi vojničina«. Uniforma mi se sastojala od nekih bačenih papuča za plažu. Nogavice dugih vojničkih gaća sam odjsekao nožem i napravio »vruće hlače«. Gologlav. Jedino je automatska puška i košulja uvjeravala da pripadam vojsci.

-Hm,hm.- Frknu opet na moj osmijeh. -Da smo u kasarni, zatvorio bih te najmanje sedam dana.-

-Nemojte tako, druže pukovniče-podigoh ga za čin više -pa vi znate koliko je meni stalo do rata.

-Vidim, zato si i gaće skratio.

-Nego, niste mi kazali odakle su hrvatski teritorijalci gađali Sarvaš.

Uozbiljiv se, posegnuo je još jednom za votkom i reče: -To smo zapravo mi, vojska, uradili. Pa konačno morali smo osloboditi ovo selo. - reče kao da se pravda - to je bilo jako ustaško uporište.

-Od koga ste ga oslobađali? Nekolicina Srba, koja je tu živjela, već je davno prije otišla i okrenula cijevi na svoja sela, protiv svojih dotadašnjih komšija. Osloboditi! Kako to moćno zvuči. Zar ne bi bilo istinitije bilo reći - osvojili? Protjerali ljude s rođenih ognjišta. Čičica sliježe ramenima, dohvati votku, ali ne otpi, te reče.

-Ja sam vojnik dugo godina, a znaš i sam da vojnik ne sme misliti već mora raditi kako mu se naredi. Umoran sam. Svega mi je dosta. Da sam mislio kao ti, ne bih dogurao do ovog čina.

Iz razmišljanja me prenu nečiji koraci. Mahinalno se maših puške i okrenem se. Kad ono jedan sjedokosi starac u šarenoj uniformi, a preko ramena mu visi »šarac«, puškomitraljez još iz drugog svjetskog rata.

-Dobar dan, starino- pozdravih ga, pitajući se tko je stariji, mitraljez ili vojnik.

-Bog ti dao dobar dan, junače.- otpozdravi i zastade. Počesmo tako razgovor o svačemu po malo. Dopao mi se sugovornik, a konačno bar imam s kime razgovarati, s čovjekom kojeg je teški seljački život učio mudrosti, kojem je također rata preko sijede glave. Ponudio sam ga pićem, koje zahvalno prihvati.

-Kako je to zapravo počelo kod vas?- upitah.

-Vidi sinko, ja sam iz Bijelog Brda, ovom cestom pravo-

-Znam. Bio sam tamo. To selo nije uništeno. Gotovo da i nema tragova borbe. Tek otpala žbuka, po koji prozor i crijep.

-A počelo je s pobjedom HDZ-a. zapravo još prije. Naši su rekli, ako HDZ pobijedi da će nas Srbe poklati.

-Tko?

-Ne znam. Pa valjda hadezeovci i ustaše.

-Znači vas su napali?

-Ma ne.Nitko nas nije dirao. Jedne noći je stigao šleper pun pušaka, bombi i ostalog oružja. Po mene je došao neki u ovakvoj uniformi- pokaže na svoju, a ja se skoro postidjeh moje -sa spiskom, na

kojem sam i ja bio. Pročita moje ime te me uputi do kamiona.

-Jel to bio vojni?

-Ma kakvi. Običan, veliki i dugački kamion. Ne sjećam se koje registracije, no osječka sigurno nije bila. Kad sam ih upitao čemu ta podjela oružja, jedan dreknu na mene -Jesil ti za nas ili ustaše?- Znaš sinak ja sam miran čovjek. Jedan rat sam preživio, pa možda ću i ovaj. Tako mi dadoše »šarca«, ko Kraljeviću Marku.

-Samo vam još buzdovan fali - nasmijismo se obojica.

-Fali vraga. I ovo čudo je dosta vući na ledima

-Dobro, i kako je počelo?

-Pa počelo je s ukopavanjem i barikadama oko sela. Niko bez provjere nije mogao proći.

-A vlast, milicija?

-Kakva vlast i milicija? To su već naši organizirali. Ispočetka ih nismo puštali ući, a poslije smo ih i potprašili. Dalje već znaš kako je bilo. Kad je zagustilo došli ste vi s tenkovima.

-Zar vam nije žao susjeda?

Starac stisnu zelenkasto smeđe oči uokvirene borama, rukom prijede preko neobrijanog lica i uzdahnu. Kad je otvorio oči, primjetih da su vlažne i mutne.

-Žao pitaš? I te kako mi je žao. Samo kad se sjetim prijašnjih dana. Koliko je tu mobe i sprežanja i pomaganja bilo. Svatko je držao svoje, al' duboko poštivao tuđe. - Tu stari vojnik naglo zašuti i stisnu zube. Posježe rukom u džep te izvadi rupčić sumnjive čistoće. Nekad, u bolja vremena, sigurno je bio bijele boje. Obriše suze i nos te me upita.

-Odakle si ti i ako je slobodno pitati, kojoj naciji pripadaš. Govoriš hrvatski kao i ja.

-Starino, ja sam Hrvat-Bunjevac iz Subotice.

-Znam gdje je to i žalosno je što vi, kako kažeš, Hrvati Bunjevci morate braniti nas Srbe, protiv vaše braće Hrvata. Sinko, kad se vratiš; dao Bog da se živ i zdrav vratiš, ispričaj svojima, a i našima da nikad ne naprave takovu glupost, koju su nama nametnuli. Vidiš li ti šta ja imam od velikog oslobođenja vaskolikog Srpstva. Metak u cijevi i metak u zraku koji me, Bogu hvala još nije pogodio. Bog s tobom sinko, i ne pucaj ako ne moraš.- reče »vojničina« i teškim korakom se uputi niz cestu prema Bijelom Brdu. Sad potegoh i ja dobar gutljaj votke i zarekoh se da ću javno prenijeti poruku ovog »silom vojnika« kojem bi više priličilo ljuljati praunučiče, no čučati u rovu.

Prolaznik

Razgovor s "prvim čovjekom" subotičke policije, Milanom Jerinkićem:

ŽIVIMO U PRAVNO NEZAVRŠENOJ DRŽAVI

Povod za ovaj razgovor bila je nedavno održana konferencija za tisak SRS koja je u mnogome uznemirila javnost.

Gospodin Jerinkić rođen je 22. travnja 1955. u Subotici. Sa 22 godine diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu. Počeo je raditi kao pripravnik u "Peščari" da bi nakon tri mjeseca prešao u "Veterinarski zavod" kao pravnik jer je od njih dobio stan. Od 1981. do 1989. radio je kao sudac u Općinskom sudu i to na mjestu istražnog suca i predsjednika krivičnog vijeća. Jedno je vrijeme bio i potpredsjednik Općinskog suda i sa tog je mjesta 9. lipnja 1989. došao na sadašnje radno mjesto. Kako sam kaže sudački posao je gospodski u odnosu na ovaj jer je angažiran 12 sati na dan i zahtijeva puno pravničkog znanja, poznavanje sredine, ekonomskih, političkih, socijalnih i drugih osobnosti dotične sredine. Sem toga, ovaj posao je danas izložen velikom fokusu javnosti.

RASPAD POLICIJE - KORAK DO SUKOBA

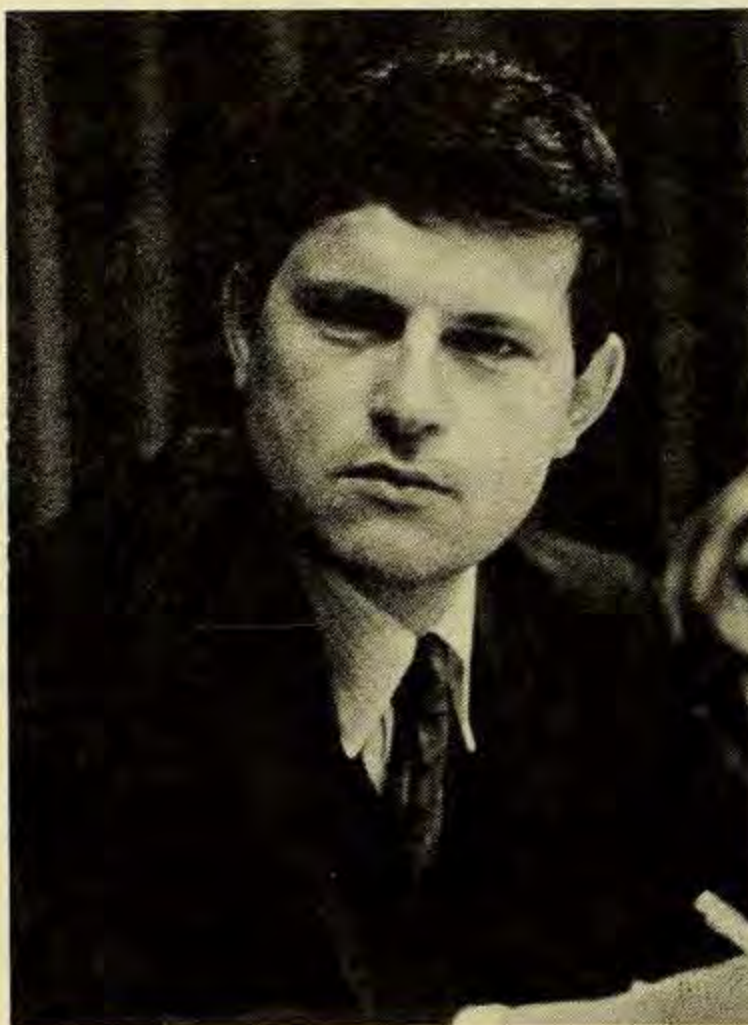
Glas ravnice: Što se sve izmijenilo, gledano iz kuta milicije, od pojave višestranačkog ustrojstva i djelovanja u općini?

Milan Jerinkić: Promene u društvu (od 1988. do danas) dovele su do lomljenja starog sistema. To je ogroman zaokret koji su "svesne društvene snage" trebale i trebaju usmeriti i voditi tako da on bude što mekši i blaži. Pod ovim podrazumevam da je moralo doći do jedne deideologizacije, profesionalizacije i do vladavine novih zakona koji bi se sprovodili u praksi. Nadalje, do uvođenja novog načina razmišljanja, odnosa prema radu, delovanja zakona kapitala - nove strukture. Naravno, ni policija iz ovoga nije isključena.

U takvoj situaciji pokušao sam od običnog milicionara napraviti policajca, a da bi to postao prvo se mora osloboditi svih ideoloških predrasuda, kao osoba debirokratizovati i potpuno profesionalizovati. Postavio sam nekoliko "božijih zapovedi" za službu i pojedinca: 1. poštovati ustavnost i zakonitost; 2. ravnopravnost svih građana pred zakonom; 3. profesionalizacija; 4. stručnost; 5. korektan odnos prema građanima i 6. efikasnost.

Zahvaljujući tome što smo ove regule počeli i sprovoditi cenim da imamo relativno stabilnu situaciju u ovom vremenu. Usudio bih se reći najstabilniju u Republici. Uveli smo i to da se pasoši, lične karte i ostala dokumenta mogu izdati za jedan dan.

To je ta debirokratizacija. I prema građanima smo se otvorili (česta saopštenja za javnost) te sada sa njima slobodno komuniciramo. Direktni kontakt sa njima, na žalost, nije dovoljno doteran.

Glas ravnice: Nedavno ste izjavili da ćete sve paravojne formacije ili paramilicije, koje bi se pojavile na teritoriju općine, razoružati u roku od pola sata. Možete li ovo malo detaljnije obrazložiti?

Milan Jerinkić: To zaista stoji. Pratio sam šta se dešava u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i pokušao dokučiti šta se desilo i zašto je do toga došlo. Došao sam do zaključka da se tamo policija raspala i da je to olakšalo rasplamsavanje građanskog rata. Recimo da se u Sarajevu MUP BiH rukovodio drukčijim načinom organizacije sigurno je da do svega ovoga ne bi došlo.

Zato sam vršio određene pripremne radnje u poslednjih dve godine, promene (organizacione, strukturalne, kadrovske) i

uvežbavanja, tako da sam potpuno siguran da u našoj sredini ne može doći do raspada sistema u policiji, ni spolja ni iznutra. Mogu reći da smo svaku organizovanu akciju određenih grupa koja bi imala opasnog uticaja na sigurnosnu situaciju spremni razrešiti za pola sata, jer nam toliko treba do najudaljenije tačke. Naravno, ne mogu isključiti nikakav pojedinačan akt, niti ga sprečiti. Ali statistički podaci pokazuju da se svake godine dešava određeni broj krivičnih dela i u mnogo sigurnijim sistemima.

Glas ravnice: U mjesecu travnju ove godine na konferenciji za tisak SRS neke su se osobe pojavile naoružane. Što je slijedilo dalje i što je s tim osobama?

Milan Jerinkić: Ti su ljudi sutradan bili privedeni, a oružje im je oduzeto (dva pištolja i jedan automat). Pištolj i automat smo predali vojnoj policiji jer je taj gospodin bio u vojsci kao rezervist. Oni su vodili dalje postupak protiv njega. Jedan pištolj smo morali vratiti, jer je građanin imao dozvolu za nošenje oružja, a među tih pet - šest ljudi bio je i jedan naš radnik. On je zbog toga bio suspendovan i nedavno je okončan disciplinski postupak protiv njega. Novčano je kažnjen.

DVANAEST TISUĆA SA ORUŽJEM

Glas ravnice: Koliko otprilike ima u Subotici izdatih dozvola za nošenje oružja?

Milan Jerinkić: Oko 12.000.

Glas ravnice: Kao primjer "glasina" neka posluži i podatak da se u javnosti govori (a iz toga ljudi izvlače

neke svoje zaključke) da je nedavno smijenjen veći broj milicionara (poslat u mirovinu) i da je na njihovo mjesto došao mladi kadar iz drugih sredina. Što je u svemu ovome točno?

Milan Jerinkić: Prošle i ove godine imamo najmanje penzionisanih lica jer su kriterijumi za odlazak u penziju pooštreni. U službi Državne bezbednosti je došlo do određenih "kadrovskih pomeranja". Konkretno, od mene je otišlo u DB isto toliko ljudi koliko je iz te službe došlo. Neki su sporazumno otišli, a ima dva - tri penzionisana lica.

U poslednje dve godine primili smo određeni broj izbeglica iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine i rade tu, a taj je broj odnosu na ukupan broj zaposlenih 3-4%. Tamo su dobijali otkaze, neki su zamenjivali kuće a neki iz političkih razloga zajedno sa svojim porodicama su došli ovde.

Glas ravnice: Dio javnosti bio je uznemiren i nedavnim vježbama milicije koje su se odvijale u neposrednoj blizini granice. Što iza ovoga stoji?

Milan Jerinkić: Što se vežbe tiče mi smo u javnosti dali saopštenje da ćemo vežbu izvoditi da se ljudi ne bi uznemiravali. Radilo se o vežbi posebne jedinice milicije, tzv. specijalci. Bila je to taktičko - kondiciona vežba. Sastojala se od 25 km marša, a taktički - onesposobljavanje ubačenih terorističkih grupa.

Glas ravnice: Jednom ste prigodom izjavili da je milicija u općini Subotica na trećem mjestu po efikasnosti u rješavanju postojećih problema iz njene nadležnosti u Republici. Na osnovu čega se rangira ovakva vrst tablice, tko je prvi, a tko posljednji u Republici i kakve su razlike među njima?

Milan Jerinkić: Svakog meseca imamo pokazatelje o procentima rasvetljavanja i kretanja kriminaliteta. Kod nas je kriminalitet u poslednjih devet meseci u porastu za 27%, a u Srbiji 32%. Vrednost policije se ogleda koliko ona od deset krivičnih dela rasvetli. Prošle godine smo imali oko 65% rasvetljenih

slučajeva a u Republici 28%. Ove godine imamo zbog porasta kriminaliteta oko 60% a u Srbiji 26%. Najefikasnije je Svetozarevo sa 65% uspešno rešenih slučajeva, a najneefikasniji Beograd sa 15%!

Glas ravnice: Da li su Vas gospoda Ingemar Borjesson i Robert Norman, članovi posebne misije KESS-a za Vojvodinu posjetili? Ako jesu, o čemu ste razgovarali?

Milan Jerinkić: Pomenutu gospodu sam ja pozvao na razgovor. Razgovarali smo o ukupnoj sigurnosnoj situaciji kao i o pojedinačnim slučajevima i saznanjima do kojih su oni došli. To se odnosi na uznemiravanje građana i pretnjama za iseljavanje. Naše ponašanje i naš rad, njihov je utisak, objektivno je i korektno u velikoj meri. Takode su tražili da što češće obaveštavam javnost i komuniciram sa građanima.

Glas ravnice: Da li se netko iz Subotice iselio pod prijetnjom?

Milan Jerinkić: Niko. Istina je da je manji broj porodica odselio iz Subotice, ali su verovatno tome razlozi ekonomske, političke ili neke druge prirode. I ja sam, npr. svoju kuću na Krku zamenio jer sam procenio da mi tamo više nije sigurno.

Glas ravnice: Kako je moguće da nitko nije zatražio pomoć i od vaših ljudi da se spriječi progon Hrvata koji je dijelom izvršen u Srijemu?

Milan Jerinkić: Naša služba je podeljena po teritorijalnim nadležnostima, u ovom slučaju to je teren opština Subotica, Bačka Topola i Mali Idoš, tako da mi nismo nadležni za teritoriju Srema. Naša su dva radnika, pored ostalih iz republike, poslata na teren već četiri meseca kada je tamo formiran "posebni štab MUP" za to područje kao ispomoć lokalnim organima policije jer je procenjeno da oni ovaj problem nisu u stanju rešti. To je rezultiralo time što se situacija donekle smirila.

Glas ravnice: Pošto pripadate MUP-u Republike Srbije, kako tumačite nedavni spor između dvije milicije (savezne i republičke)?

Milan Jerinkić: Nisam do kraja informisan, jer mi nisu sve činjenice poznate pa o tome ne mogu davati nikakvog suda.

VAKUUM U DRŽAVI NITKO NE POPUNJAVA

Glas ravnice: Što biste mogli zamjeriti strankama "na vlasti" (VMDK i DSHV) u Subotici, a da je u vezi sa njihovim konkretnim političkim postupcima?

Milan Jerinkić: Čini mi se da ima dosta nerazumevanja istorijske i političke situacije ovog trenutka kod pojedinih poteza ove dve stranke. Pre svega, mislim da se ne uvažava u dovoljnoj meri faktor budućnosti. Nekim svojim postupcima ove stranke na izvestan način "ruše" državu i ne smatraju je svojom sada i u buduće. Naš najveći problem, Srbije i Jugoslavije, je što imamo pravno nezavršenu državu i što nam institucije i sistemi zbog toga ne funkcionišu do kraja. Mislim da bi svim strankama trebalo biti u interesu da se država kao sistem uspostavi da funkcioniše kao zaokružena celina. Ove dve stranke ne rade na tome da se taj sistem zaokruži. Taj vakuum koji postoji a koji je relativno velik nijedna stranka, pa ni ove, ne pomažu da se popuni nego ih često koče ili usmeravaju na drugi kolosek, svesno ili nesvesno - svejedno. Najveća krivnja SPS-a je što nije izgradila i završila državu kao sistem a ona je u poziciji da najviše učini jer je na vlasti. Zbog toga trpi privreda, ekonomija, pojedinac... i ugled zemlje.

Glas ravnice: Govorite da štitite ustavni poredak zemlje. Kakav je Vaš osobni stav o tako bitnim stvarima kao što su promena obilježja i u vašoj profesiji?

Milan Jerinkić: I obeležje predstavlja deo sistema. Da sam se ja pitao, zvezdu bih skinuo dve godine ranije kao i sva druga ideološka obeležja. Mi smo i uniformu promenili koja je sada više prilagođena potrebama obavljanja posla i koja je modernija i praktičnija.

Interview vodio: Zlatko Romić

PETROVARADIN

"GIBRALTAR NA DUNAVU!"

U srpnju i kolovozu 1991. i listopadu 1992. godine, navršavaju se značajne godišnjice povijesti Petrovaradina i Petrovaradinske tvrđave:

1. 465 godina od pada Tvrđave u turske ruke; 27. srpnja 1526. godine, koju su držali pod svojom vlašću punih 165 godina.
2. 300 godina definitivnog oslobođenja Petrovaradina od turske vlasti, u srpnju 1691. godine i poslije više nikada nije pala u turske ruke.
3. 275 godina od čuvene bitke, 5. kolovoza 1716. u kojoj je austrijska vojska pod komandom Eugena Savojskog do nogu potukla brojčano nadmoćniju tursku vojsku pod zapovjedništvom velikog vezira Damad Ali-paše.
4. 300 godina od postavljanja kamena temeljca današnjoj Petrovaradinskoj tvrđavi, 18. listopada 1692. g. kojega je postavio princ Croix! i
5. Spomena je vrijedna i 90-ta obljetnica Križa na Vezircu: "Sakupljenoj vojsci Petrovaradina od najslobodnijeg roda crkvenih i samostanskih poglavara Austrije i Ugarske i najplemenitijim ljudima Mađarske, Hrvatske i Slavonije koji su sudjelovali u bici kod Petrovaradina i pali na bojnem polju, pripada ovaj spomenik - 5. kolovoza 1902. godine!" - piše na istom Križu na Vezircu, koji je podignut kao: "Spomen u znak pobjede princa Eugena Savojskog nad Turcima 5. kolovoza 1716. g." (kod Petrovaradina).

Nije li ovo dovoljan razlog da se, baš ove godine 1992, napiše jedna razglednica o Petrovaradinu.

Živim sudbinu Petrovaradina i sa Petrovaradincima godinama i danas 1991/92.

12. rujna 1992.g.

Pisac "razglednice": Marko Kljajić

UVOD

Premda je arhivska građa o Petrovaradinu golema, poznavanje povijesti ovog srijemskog gradića vrlo je slabo. Neznanje i otuda što ovo mjesto i čuvena tvrđava do danas nemaju svoje znanstvene monografije, osim vrijednog mjestopisa, što ga je napisao njemačkim jezikom prije više od 160 godina, "pradjed" A.G. Matoša, Franjo - Schams mladi.

Enciklopedije su nastolne riznice obavještajnog sveznanja ali natuknica Petrovaradin npr. u enciklopediji likovnih umjetnosti (Zagreb 1965.) ne pruža mnogo. A u Enciklopediji Jugoslavije (Zagreb 1965.) uočava se pretežnost jednih podataka nad drugima - preskakanje i potpuno prešućivanje činjenica. Iz Stanojevićeve Narodne Enciklopedije od godine 1928. čitatelj može u manje riječi saznati mnogo više.

Povijesno znanje o prvom, a donekle i o drugom desetljeću Petrovaradina nakon njegova prvog oslobođenja od turske vlasti - godine 1687. oslanja se na malobrojne podatke, koji su objavljeni u djelima hrvatskih i srpskih povjesničara u posljednjih stotinu godina. Puno vrijednih podataka o Petrovaradinu objavio je u najnovije vrijeme Slavko Gavrilović u svojim radovima iz srijemske povijesti XVIII. stoljeća.

IME

Ubifikaciju mjesta "PETRIKON" spominje bizantski povjesničar Kinam. Po Vjekoslavu Klaiću, Petrikon, sadrži u sebi ime

Petrovaradin, dok po Đuli Pauleru, Kinamov je toponim prijevod imena Kō = Kamen, pa se pisanje bizantskog povjesničara odnosi na srednjovjekovno naselje na mjestu današnjeg Banoštor. Mišljenje Vjekoslava Klaića steklo je više pristalica u stručnim krugovima, - iako sadrži jedan krupan nedostatak. Naime, dok se za toponim Kō može sa sigurnošću tvrditi da je postojao već za vrijeme pohoda bizantskog cara Manuela, 1164-te, ime Petrovaradin vjerojatno potiče iz XIII-og stoljeća. Erdűjhelyi Melhior je dokazao da je Petrovaradin dobio ime po Töröfi Pèteru (u poveljama na latinskom jeziku: Petrus filius Turwey ili Gurwey), koji se u pisanim izvorima prvi put pojavljuje tek godine 1194. a 1213-te sudjeluje u atentatu na ugarsku kraljicu Gertrudu. Zbog vremenskog razmaka se čini dosta nevjerojatnim da je jedan toponim nosio njegovo ime već 1164-te godine.

Leksičkim tumačenjem ovog toponima, prvi njegov dio nastao je od grčke riječi PETRA - stijena, drugi dio nastao je od mađarske riječi VAR - kula, utvrda i od turske riječi DIN - koja ima više prijevoda, a potiče iz staroperzijskog jezika u kome ima značenje vrlo čvrst.

POVIJESNI PREGLED

Još u mladem kamenom dobu, oko 4.500 godine, prije Krista bilo je na petrovaradinskoj stijeni ljudsko naselje i ostalo do danas. Početkom posljednjeg stoljeća stare ere, 100 godina prije Krista, područje Petrovaradina

naseljavaju Kelti da bi ih dva stoljeća kasnije smijenili Rimljani, koji na desnoj obali Dunava podižu svoje osmatračko utvrđenje, koje su u V. stoljeću razorili Huni.

Desna obala Dunava, sa Petrovaradinom, bila je u sastavu, dakle, velikog Rimskog carstva, a široka prostranstva Bačke do duboko u Panonsku nizinu, naseljavala su slobodna barbarska plemena, prvenstveno sarmatska.

Rimljani u ove krajeve dolaze tokom susreta stare i nove ere, gdje uobičajeno za novoosvojene krajeve, osnivaju svoju provinciju Panoniju, oko desete godine poslije Krista.

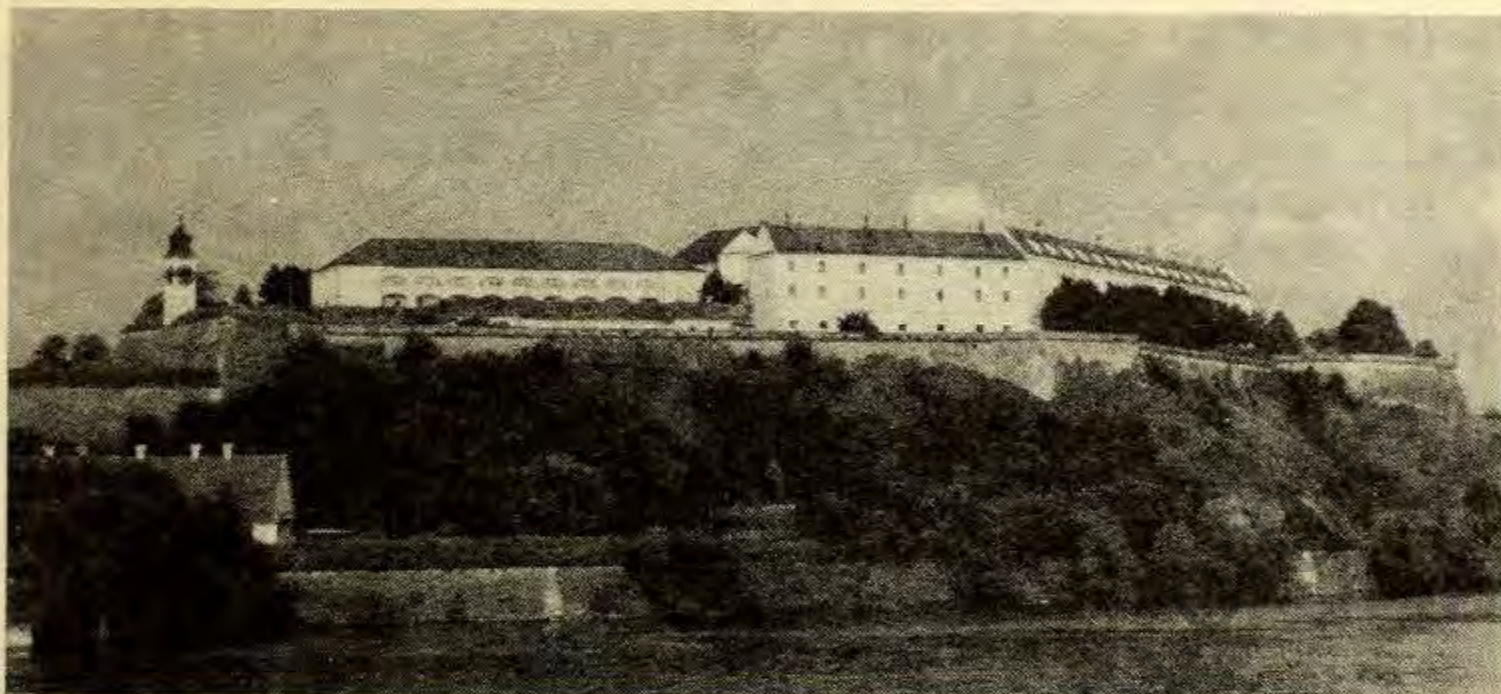
Od tada počinje romanizacija ovih teritorija i njenog stanovništva, izgrađuju se veće urbane cjeline i prihvaćaju vjerski i drugi običaji i način života Rimskog carstva. Taj proces se, međutim, odvija samo na desnoj obali Dunava, jer ubrzo po dolasku Rimljana u Srijem, u Bačkoj se naseljavaju plemena sarmatskih Jaziga. To je polunomadski ratnički narod iz južnoruskih stepa, po mnogim odlikama sličan starim Skitima. Uskoro Jazigi postaju jedan od najmoćnijih barbarskih naroda u Panonskoj nizini, vrlo često organiziraju pljačkaške pohode po rimskim podunavskim provincijama.

Da bi zaštitili svoju granicu od sve većih upada Jaziga, Rimljani su duž desne obale Dunava, izgradili niz utvrđenja, povezanih u obrambeni sistem nazvan Rimski podunavski limes. Jedno od utvrđenja u tom sistemu, bio je Kuzum, izgrađen na mjestu na kojem se danas nalazi Petrovaradinska tvrđava.

Posadu Kuzuma činila je jedno vrijeme, tada poznata konjička jedinica Ala Panonesa, rimskog cara Komoda, a krajem četvrtog vijeka tu je bila stacionirana i konjička jedinica Equites Dalmatae.

Ostaci Kuzuma prekriveni su zidinama Petrovaradinske tvrđave, ali je u bližoj i daljoj okolini ostalo dovoljno povijesnih spomenika iz tog vremena, koji pokazuju da je područje bilo gusto naseljeno. Značajna arheološka nalazišta su u Čortanovcima, Beški, Sr. Karlovcima, Sr. Kamenici, Rakovcu, Dumbovu (kod Beočina), Banoštoru, koji je bio dunavsko pristanište rimske panonske metropole, Sirmiuma, današnje Sremske Mitrovice.

Na ovo područje Huni dolaze 375. godine, pokoravajući sve narode koji su se tu zatekli. Učvršćivanjem svoje vlasti, Huni prenose i centre svoje države negdje na područje između Sente, Subotice i Segedina, a 441. godine, na vrhuncu svoje moći, osvajaju i Sirmijum.

Međutim, smrću Attila, najčuvenijeg vladara i vojskovođe, Hunska država se raspada 454. godine. Zatim tu nadolaze Istočni Goti i Gepidi da bi njih smijenili Avari a poslije propasti njihovog kaganata dolazi do ekspanzije podunavske Bugarske. Jedno vrijeme tu su i Franci koji žive u slozi sa slavenskim stanovništvom, a južno od Save i Dunava je Bizantija.

Mađari (Ugri) su se doselili u Karpatsku dolinu 896. godine pod vodstvom Arpada, koji ih je uspio ujediniti u plemenski savez. Po dolasku u novu domovinu, pošto su potčinili ovdje zatrečeno slavensko stanovništvo, osnivaju svoju državu. U to vrijeme Srijem je u bugarskom posjedu, zatim ulazi u sastav Samuilove države, a od 1018. godine zauzima ga bizantski car Konstantin Diogen a 1181. g. definitivno ulazi u sastav Ugarske kraljevine.

Prekretnicu u povijesti Petrovaradina predstavlja godina 1235. kada je ugarski kralj Bela IV, tu naselio redovnike cistercite, iz pokrajine Champagne u Francuskoj, iz starog samostana Troixfontaine. Oni su podigli opatiju koja je dobila ime Belakut (Bijeli studenac). Dvije godine kasnije, 1237. Bela IV. daruje opatiji i posjede koje je do tada držao čanadski župan Töröfi Péter, u Srijemu i Bačkoj, zatim Petrovaradin = Pétervárád, sa tamošnjom kraljevskom palačom i svim prinaldžnostima; šumama, vodama, ribolovom, adama, plodnom i zapuštenom zemljom i tri sela Zajol = Sajlovo, Bivoljaš, pustara kod Sajlova i Čemej = Čenej.

Vremenom Petrovaradin postaje sve značajnije naselje prije svega zbog skele = kompe, preko Dunava koja je tu postojala, a i vašara koji su se tu održavali a posjećivali su ih trgovci iz cijele Ugarske. Naselje se u pisanim izvorima toga vremena naziva i Vásárosvárád.

Prije 1241. godine cistercitska opatija nije bila na brdu - stijeni, na mjestu današnjeg gornjeg grada, već u nekoj obližnjoj dolini. Preseljena je na stijenu poslije tatarske najezde, dijelom radi lakše obrane, dijelom i radi nadzora puta od strateške važnosti. Pretpostavlja se da je poticaj za izgradnju utvrđenog zamka na strmoj stijeni s desne strane obale Dunava, Petrovaradinske tvrđave, bilo pismo pape Inocenta IV. iz 1247. godine, koja poziva ovdašnje biskupe da zaštite zemlju od novih provala Tatara. Vrlo je moguća pretpostavka da su Cisterciti belakutske opatije, koji su podigli ovu tvrđavu, novom gradu na stijeni i dali današnje ime, "krstili" ga, Petrovaradin.

Inače, tvrđava se spominje u pisanim dokumentima iz 1252, 1267 i 1334. godine, u kojima se naziva: Belakutska opatija, pa Petrovaradinska opatija, i Petrovaradinski grad i opatija, a to je izgleda i period mirnog života na ovim prostorima.

Na značaj, a i bogatstvo (cistercitske) belefonske - petrovaradinske (tvrđave) opatije ukazuje i činjenica da su tu više puta boravili ugarski kraljevi XIII. i XIV stoljeća. Naročito je važno istaći činjenicu da je u prvom desetljeću XIV. stoljeća, na početku svoje vladavine dosta vremena tu proveo i Karlo Robert, prvi ugarski kralj iz Anžuvinske dinastije, dok zbog raznih velikaša još nije mogao proširiti svoju vlast nad čitavom Ugarskom.

Indikativna je, u najmanju ruku, teorija Roberta Paulovića, Petrovaradinca, koji je na osnovu junačke narodne pjesme o Kraljeviću Marku i Vuči Đenaralu, zaključio da je Petrovaradin u XIV. stoljeću bio dio nemanjičke Srbije. Autor studije o belefonskoj darovnici cistercitskog samostana u Petrovaradinu, Takács Miklós, uvažavani autor istog znanstvenog djela, navodi mišljenja više jugoslavenskih povjesničara koji su istakli da se navodi junačkih narodnih pjesama mogu prihvatiti kao činjenice samo ako se slažu sa pisanim izvorima. A pisani izvori iz XIV. stoljeća ne sadrže niti jedan podatak koji bi potvrđivao Paulovićevu tezu.

U XV. i početkom XVI. stoljeća samostan počinje propadati i gubiti svoje značenje i

istodobno zbog strategijskog značenja brda gdje je stajao, postao važna karika u lancu tvrđava za obranu srednjovjekovne Ugarske od turske najezde.

Godine 1439. darivao je ugarski kralj Albert mačvanskom banu, Ladislavu Gorjanskom Petrovaradin, uz uvjet modernizacije obrambenih mogućnosti tvrđave. Nekoliko godina kasnije tvrđava petrovaradinska i opatija cistercitska, koju je tvrđava okruživala, već se nalazi u rukama Nikole Iločkog. Detalji spora između dva moćna barona nisu poznati.

Matija Korvin, ugarski kralj, 1462. godine darivao je Petrovaradin kaločkim nadbiskupima sa ciljem organiziranja obrane granice. Od kaločkih nadbiskupa Petar Varadi (u latinskim spisima: Petrus de Warda) je učinio najviše za modernizaciju tvrđave. Svi ovi naponi, međutim, nisu bili dovoljni za zaustavljanje turskog nadiranja. Turska vojska pod vodstvom sultana Sulejmana II. zauzela je Petrovaradin 27. srpnja 1526. godine.

Matija Korvin često je boravio u Petrovaradinu. U njemu je 1463. godine sklopio ugovor sa Mletačkom republikom a istodobno održao savjetovanje sa vlastelom u vezi sa obranom zemlje od Turaka. Korvin će u Petrovaradinu 1475. godine donijeti i odluku da zarati sa Turcima.

U Petrovaradinu je 1494. godine tri tjedna boravio i kralj Vladislav II, pošto je smirio pokrete u Dakiji, i mnogo se osobno založio da se raznim olakšicama u tvrđavu Petrovaradin privuče što više radne snage radi opravka kula i bedema.

Tijekom velikog austro-turskog rata (1683-1699.), Petrovaradin je oslobođen u jesen 1687. godine. Ali istočna Slavonija, posebno područje Srijema, ostalo je i dalje kroz cijelo jedno desetljeće krvavo bojište, na kojem se ratovalo promjenljivom srećom.

Turska vojska je ponovno iduće godine (1688.) iz Iloka osvojila Morović, napala Vukovar i početkom mjeseca svibnja zauzela Petrovaradin. Međutim, ti su uspjesi bili kratkotrajni. Pred nadirućom kršćanskom vojskom iz Osijeka, Turci su izgubili Vukovar i Ilok, a time je sudbina i Petrovaradina bila unaprijed određena, pa su Turci početkom mjeseca srpnja 1688. godine bez borbe napustili ovu srednjovjekovnu tvrđavu.

Pošto je veliki vezir Mustafa Köpröli 1690. godine iznova osvojio Beograd, turska je vojska odmah provalila u Slavoniju, osvojila cijeli Srijem, i veliki dio Posavine. Opsjedanje Osijeka bijaše bez uspjeha, pa su u protunapadu ponovno oslobođeni Ilok i Petrovaradin. Carska vojska je izvojevala 19. kolovoza 1691. sudbonosnu pobjedu kod Slankamena.

Kraj u idućem broju

OSNOVNI PRINCIPI ZADRUŽNOG POSLOVANJA

* Stambeno, zemljoradničko, radničko, potrošačko i - valjda - zadrugarstvo uopće, dolazi u velike kušnje. Teško je dokučiti konkretne poslovne uzroke dokumentiranog uvida. No, očigledno i sigurno je poslovanje današnjih zadruga još prilično daleko od općepriznatih zadrughinih postavki. Nije to samo iz neznanja - iako je toga najviše - već i iz sebičnosti, komoditeta i inih sličnih ljudskih faktora.

* Da bi se podstakla zadrughina svijest - a samo tako se mogu oživotvoriti ti principi - valja na popularan način ukazati na njih. Citirani brojevi kao članovi, su iz Zakona o zadrugama.

1. ZADRUGAR JE BOG U ZADRUZI I NEMA DRUGIII BOGOVA SEM NJEGA

čl. 6: zadrugom upravljaju zadrugari....

čl. 7: Skupštinu čine svi zadrugari, odnosno njihovi predstavnici...(ona)... donosi statut i druga opća akta, odlučuje o planiranju rada i razvoju zadruge, o rasporedu i upotrebi dobiti i pokriću gubitaka. Usvaja godišnji obračun zadruge, imenuje upravni i nadzorni odbor zadruge, odnosno druge organe i odlučuje o drugim pitanjima utvrđenim statutom.

čl. 18 st.2: kad skupština zadruge odluči dvotrećinskom većinom zadruga može prestati, spojiti se, pripojiti se drugim zadrugama ili podijeliti na više zadruga.

2. POSLOVODSTVO NEKA SE UZALUD NE POZIVA NA INTERESE ZADRUGARA

čl. 11: poslovodni organ zastupa i predstavlja zadrugu u poslovima utvrđenim statutom zadruge - dakle ima STATUTARNA ovlaštenja, a ne kao direktori poduzeća - zakonom utvrđeno ovlaštenje da zastupa firmu u svim poslovima.

čl. 14: radnici u zadrugi ostvaruju svoja prava i obaveze u skladu s kolektivnim ugovorom, statutom zadruge i ugovorom. (to se odnosi i na zadrugare, ako postaju radnici zaposleni u zadrugi).

3. DOK SE RADI - RADI, AL' DOGOVOR KUĆU GRADI

čl. 9: Upravni odbor priprema rad skupštine, sprovodi njene odluke, daje uputstva i smjernice za rad poslovodnom organu i vrši druge poslove predviđene statutom zadruge.

čl. 10: Nadzorni odbor kontrolira poslovanje zadruge i rad upravnog odbora, te vrši druge poslove predviđene statutom, (sam ili uz pomoć angažiranih stručnjaka).

čl. 16: Dobit koju zadruga ostvari svojim poslovanjem raspoređuje se na dio koji pripada zadrugarima i dio koji se raspoređuje u fondove i namjene utvrđene statutom, odnosno aktom o osnivanju zadruge.

4. POŠTUJTE ZAKONE, STATUT I OPĆA AKTA DA BISTE DOBRO GAZDOVALI I ŽIVJELI

Zakon o zadrugama nema kaznenih odredbi; no Zakon o računovodstvu, porezima, pa i krivični imaju dosta toga.

Najveća kazna je kada neinformiranost, polovična informiranost i manipulacije druge vrste, stvore neslogu, pozorenje - pa kola podu nizbrdo.

5. NE UBLIJAJ ZADRUGU NESPOSOBNOSTU, SEBIČNOSTU I RAZNIM GLUPOSTIMA

čl. 18: zadruga prestaje i u slučaju stečaja tj. kada ne ispunjava obaveze prema poveriocima pa oni (ili zadruga sama) kod suda pokreću stečajni postupak.

Već je ukazano na mogućnost iz istog člana st.2 da zadrugari mogu i ranije poslovanje zadruge prekinuti, ako dvotrećinskom većinom odluče o prestanku zadruge.

Ali KOLA SE MOGU VRATITI I UZBRDO - ako nesposobnost, sebičnost ili gluposti zamijene sposobnošću, nesebičnošću i pameću tj. ako zamijene poslovodstvo.

6. ČUVAJ SE NEPRIRODNOG POSLOVNOG POVEZIVANJA

Komentator osnovnog zakona o zadrugama (uz čl.22) smatra da je forma zadrughinog povezivanja - osnivanje zadrughinog poduzeća, zadrughim kapitalom - ALI NE I GRAĐANSKO PRAVNIH I DRUŠTVENO PRAVNIH LICA.

No ako se pode od toga da po Zakonu o Poduzećima (čl.143) i zadruga može ući u svaki oblik povezivanja i organiziranja, onda se zadrughini kapital (kao i svakog ulagača) mora osigurati (ne ugovorom nego dionicama, paketom akcija, hipotekom i sl.)

Kada se želi dati šansa sposobnim zadrugarima, da vode zadrugu ka uspjehu, osniva se kao komanditno društvo. Ti zadrugari sa povećanim ulogom postaju komplementari, tj. odgovaraju za poslovanje cjelokupnom imovinom, dok su ostali članovi komanditori i imaju ograničenu odgovornost.

7. NE OMOGUĆI KRAĐE OD ZADRUGARA - IZRAVNO NI NEIZRAVNO

Stoga u statut obavezno ugraditi:

čl. 10: detaljno prava i obaveze nadzornog odbora

čl. 16: raspodjelu dobiti, budući da to zakonom nije regulirano

čl. 17: obaveze i odgovornosti zadrugara za obaveze zadruge u pravnom prometu, i to precizno.

čl. 20: raspolaganje sredstvima koja ostaju poslije podmirivanja obaveza u slučaju prestanka zadruge

čl. 21-28: očuvanje interesa zadruge, zadrugara i zadrughine imovine u slučajevima raznog oblika organiziranja.

8. U ODNOSIMA ZADRUGARA NEMA MJESTA LAŽIMA; POLUISTINAMA I PREŠUĆIVANJU

čl. 6 st.2: U upravljanju zadrugom svaki zadrugar ima jedan glas, ako aktom o osnivanju nije drugačije određeno.

Da bi netko mogao glasovati ponajprije mora znati za šta glasuje, i to blagovremeno, točno i istinito.

9. NE POVREĐUJ ČASTI SVOJEG ZADRUGARA

Integritet, moralnu cjelovitost može se lako povrijediti nepoštivanjem općeprihvaćenih zadrughinih principa diljem svijeta:

- zadrugarstvo je organiziran pokret zasnovan na svijesti i samopomoći zadrugara, uz parolu: "svi za jednog, jedan za sve".

- osnovna funkcija zadruge je šticeenje zadrugara od deformacija u koje može i obično zapada svaki ekonomski sustav.

- bez ristorna - povraćaja razlike u novcu između akontirane i ostvarene cijene, te podjele dobitka ostvarenog iz razlike u cijeni, nema zadrughinog poslovanja

- ciljevi zadruge su ostvareni samo ako je poslovodstvo zadrugarima uspjelo proizvesti plasirati povoljnije od drugih, ili namiriti potrebe također povoljnije nego kod drugog.

10. NE POŽELI IMOVINE ZADRUGE - IAKO JE TVOJA

čl. 17: zadruga za svoje poslovanje odgovara cjelokupnom svojom imovinom, a to su:

- udjeli zadrugara

- sredstva ostvarena poslovanjem zadruge

- na drugi način stečena sredstva

Uneta sredstva zadrugara vraćaju se poslije prestanka zadruge, kao i sva druga imovina koja tom prilikom preostaje poslije podmirivanja obaveza (sem društvene imovine koja tom prilikom preostaje poslije podmirivanja obaveza)

- imovinu valja uvećavati u skladu sa obimom poslovanja

- uredno se moraju voditi poslovne knjige i evidencije o valorizaciji udjela zadrugara, o fondovima i imovini uopće, te kontrolirati putem nadzornog odbora i od njega angažiranih stručnjaka.

Alojzije Poljaković

Samostalna izložba Stipana Šabića

RASKOŠNI PLES BOJA

U petak 6. studenog 1992. u večernjim satima otvorena je u "Bunjevačkom kolu" izložba tridesetak pastela Stipana Šabića. Sala je bila prepuna mladih i starih. Na stolovima posluženi kolači, a okolo sa zidova raskošni ples boja oraspložio je prisutne i unio toplinu u ove teške i

i zato posao umjetnika i uopće ljudi od duha i razvijenih kulturnih potreba ima posebnu težinu.

Jer, jedino putem kulture umjetnosti i stvaralaštva na svim poljima ljudske djelatnosti moći ćemo ponovo uspostaviti novu i nužnu

ravnotežu duha i materije a taj napor mora biti izraz zajedničke volje svijetu, u protivnom zalutat ćemo, nestat ćemo, izgubit ćemo se u magli, u sivilu, u mraku. A danas napor ka kulturnim stremljenjima mora biti veći i agresivniji nego ikada prije, jere smo svjedoci opasne erozije materijalnih i duhovnih vrednota, kako onih izvan čovjeka, tako i onih u čovjeku. - rekao je Vojislav Sekelj pri otvaranju izložbe i nastavio - juče postavljajući izložbu pastela Stipana Šabića, upitao sam se u čemu je specifičnost njegovih pastela, te

sumorne dane. Izložbu je otvorio gospodin Vojislav Sekelj, a u programu su sudjelovale i recitatorke dramske sekcije "Bunjevačkog kola" kao i mlađi tamburaški orkestar Društva.

Šabić je izložio pet ciklusa: ljubičastu fazu, srebrnu fazu, fazu socijalnih motiva, dolske motive i apstraktni nadrealizam. Ovo je treća samostalna izložba slikara Šabića. Prve dvije su bile priređene u kući umjetnika. Izložene slike nastajale su u periodu od 1988. do 1992. godine.

Jesen je, a ona je odvajkada bila praznik boja, izazov ne samo za slikara, mego i za običnog čovjeka koji ima potrebu da sluša šapat boja. Rekao sam namjerno da sluša, a ne gleda, iz razloga što je ovo vrijeme, vrijeme u kojem živimo, okrenuto protiv čovjeka, protiv njegovih čula, a na ovim prostorima i protiv svih civiliziranih tekovina i vrednota, i kao da se u svakoj njegovoj pori događa prava drama,

sitne obojadisane krede, tog praha koji se tako lepršasto, ljubomorno i nježno lijepi i pripija u pore papira, oslikavajući tanana osjećanja čovjeka.

Možda i nisam našao pravi odgovor, možda pravog odgovora i nema, ali se nisam mogao oteti dojmu, da taj fiksirani i zacakljeni prah, ta bogata lepeza boja, i složen prijelaz nijansi iz jedne u drugu, je zapravo mističan spoj materije i duha, izraženiji nego kod ostalih tehnika. Da je pastel ne samo na granici između slikanja i crtanja, nego da je pastel napor praha da kroz materiju dotakne dušu skrivenu u dubinu duha.

Nakon kratkog programa gospodin Šabić je primio čestitke od mnogih prisutnih. Bio je to praznik za oči i dušu.

I.P.

PREGLED POVIJESTI HRVATA BUNJEVACA

BUNJEVCI KAO GRANIČARI

1.

Kad su se naši preseljenici iz Bosne, njih oko 5.000 duša, još iste 1687. godine smjestili u Subotici, Segedinu i Baji, za vojsku sposobni su uvršteni među graničare u Vojnoj krajini, koju je Austrija uspostavila na svoj granici prema Turskoj da bi spriječila Turke da upadaju i pljačkaju na austrougarskom teritoriju. Nakon oslobođenja Bačke, Vojna krajina se u njoj protezala od Titela i Petrovaradina do Segedina, a uskoro su u Vojnu krajinu uključena još i sljedeća mjesta: Martonoš, Senta, Bečej, Ada, Kovilj i Žabalj, kao i Sombor, koji je oslobođen 1687. godine. Naši preci, ove prebjeglice iz Bosne i Bunjevci, koji su se ranije doselili, služili su kao graničari u posadama u Segedinu, Subotici, Baji i Somboru, ali izgleda da su uskoro bili skoncentrirani u posadama Bača, Sombora i Subotice.

Viši oficiri graničari bili su Nijemci, a niži pak, kao kapetani i poručnici, većinom su bili Hrvati mještani. Kao što vidimo, iz postojećih popisa graničara u Somboru i Subotici, u Somboru su graničari bili Hrvati i Srbi, otprilike u istom broju, dok je u Subotici više bilo Hrvata u jedinicama. Mađara među graničarima na ovom području nije bilo.

Prava graničara su konačno utvrđena 1701. godine kada je ustrojen sastav i brojčana jačina ljudstva u jedinicama. Pješadija se sastojala od 1100 ljudi, a konjica od 900 vojnika. G. 1702. je izvršena i podjela zemlje graničarima: veliki kapetan je dobio 354 jutra zemlje, kapetan 192, poručnik 112, vodnik 92, konjanik 24, pješak 18 jutara, a imali su i novčani dodatak za kupovinu graničarske uniforme.

Da vidimo kako je započela graničarska služba Bunjevaca.

Već te 1687. godine naši graničari sudjeluju u oslobađanju Sombora i protjerivanju Turaka iz čitave Bačke.

Prvi graničarski kapetan u Subotici je postao Luka Sučić, rodom iz Bosne koji je, navodno, imao sedmoru braće, a kapetan je bio 1687-1714. godine. Za to je vrijeme sudjelovao u dvanaest vojnih pohoda. Prema tadašnjim opisima imao je toliku dugu kosu da bi mu se u jurišima protiv Turaka kosa tako raspršila da je već i time zadavao strah Turcima.

Istodobno u Baču je bio kapetan već pomenuti Juraj Vidaković, a u Somboru Dujam Marković.

Kolika je bila hrabrost i zasluga ovih ljudi u borbi protiv Turaka dokazuje već i ta okolnost, da im je austrijski car Leopold I. već 1690. godine dodijelio plemstvo. A kao

znameniti borci i časnici iz tih vremena se pominju još i Marčetić, Kaić i Vujević, graničarski poručnici.

2.

Turci su već 1687. upali u tek oslobođene krajeve i doprli su sve do Segedina i napali Baju, a naš svijet morao se spasiti u izbjeglištvu. Ipak Turci su protjerani iz Bačke. Prema zapisima franjevačkog samostana u Subotici, do 1690. godine tu je vladao relativan mir. Istina, Austrija se toliko slabo pobrinula za naše prebjeglice da ih je mnogo pomrlo od neimaštine i nebrige. Ipak, već 1. XII. 1687. godine, dakle u toku ovih nemirnih vremena zbog seobe, smještaja i turskih upada, fra Bartul Benjović krsti u Subotici prvu bunjevačku djecu, zapravo djecu novih pridošlica. Prva se pominje Katica, kćerka Ivana Parčetića i Marte Bilogrivića, pa Anđelka, kćerka Nikole Kubatovića i Jelene Vuković; Ana, kćerka Andrije Dumentića i Agneze Tentodarevića; Marijana, kćerka Martina Raića i Kate Milković, pa Marta Jurić, Tome Pastorić, Ana Margetić, Tome Ivković i drugi.

Bunjevačka ženska nošnja krajem 19. stoljeća

Godina 1691. je opet nemirna, obiluje turskim upadima i uznemiravanjem ovih krajeva. U to su vrijeme Turci ponovno zauzeli Lipu na Marošu, Oršovu i Beograd na Dunavu. Naravno da su i naši graničari upućeni protiv Turaka. I baš te godine Ljudevit Badenski potuče Turke kod Slankamena blizu Petrovaradina, ali su Turci ipak 1692. zauzeli subotičku utvrd, kako to stoji u zapisima subotičkog samostana. Opet su blizu zli dani za neboračko stanovništvo, opet izbjeglištvo i obezglavljenost. To se ponovilo i 1695. godine, opet se sklanjao svijet, napuštao jedva stečeno i obrađeno, jer su Turci opet zauzeli Titel, a prethodne godine Mošorin.

Da nenaoružani svijet, neboračko stanovništvo ne bi još više stradalo, mnogo su im pomagali franjevci. Spomenimo samo fra Aleksandra, fra Bernardina Spaića i fra Evetovića, koji su čak ispod Budimpešte, iz Tukulja, došli preobučeni kao Turci, te

izvijestili naš živalj kako i kuda da se sklanja, pošto su bili dobro upućeni u kretanje turske vojske. A naši su se sklanjali u Segedin, Baju, sve do jankovačkih šuma, ali su se najčešće sklanjali u ritove oko Ludoškog jezera, ugnjurili u vodu, disali kroz trsku dok se Turci nisu dosjetili i dozivali taj nesretni svijet uzvicima: "Kate, Mare, Bare, otišao je prokleti Turčin, izlazite". A kad bi izašle, oni bi ih odvodili.

Preokret je nastupio 1697. godine. Sultan Mustafa je s ogromnom vojskom zauzeo Titel, a potom je namjeravao poći na Segedin da bi došao do tamo nagomilanog materijala. Svijet se sklonio u Baju. Ali umjesto da sultan Mustafa napadne s cijelom vojskom Segedin, polovicom pređe u Banat, pa čak sruši most na Tisi kod Sente, tako je i sebi time spriječio povratak u Bačku. Ovo je iskoristio Eugen Savojski, slavni austrijski vojskovođa, napadne preostalu tursku vojsku kod Sente i razbije je. Poslije ovoga poraza su Turci bili primorani da u Sr. Karlovcima sklope 1699. godine mir i tim mirovnim ugovorom se konačno odrekli Bačke.

3.

Da za tren prestanemo pratiti život naših graničara i njihove ratne pohode, a da se podsjetimo i na druge nevolje našega življa u novim krajevima. Njihova je nesreća bila pogotovu u tome, što su im obitelji ostale nezaštićene dok su se oni kao graničari borili na sve strane Bačke i Vojne krajine. U ta teška vremena nisu Turci jedini njihovi neprijatelji, već i mađarski ustanici. Tököli Imre sa svojim kurucima i Rákoczi sa svojim ustanicima.

Tököli Imre, nezadovoljan austrijskom prevlašću u čitavoj Mađarskoj, podiže bunu i sa svojim kurucima, seljačkim ustanicima, napada sve one koji su bili odani Austriji, a naši su uz to bili i graničari u službi Austrije. Tako se 1694. godine naš svijet sklonio u ludoški rit na vijest da će doći do novog turskog upada u Suboticu, a tamo ih iznenade Tököljevi kuruci. Neborci su pružili otpor, koji kuruci svladaju i pobiju sve one koji se na vrijeme nisu sklonili u sam rit da bi noću izlazili i sklanjali svoje mrtve i ranjene. Osobito je ostao u nemilom sjećanju Tököljev kapetan Virág, koji je po gradu ubijao sve što je živo, a nije se sklonilo; preko trideset mrtvih je ostalo za njim, a narod se nije usudio mrtve sahraniti u groblju, već ih sahrani u samom gradu i tu 1738. g. podigne kapelicu sv. Roke u znak sjećanja na te žrtve. A za kurucuma je ostalo sve spaljeno, opljačkano. I ubuduće se narod nije više usuđivao sklanjati u ludoški rit, već se povlačio prema Baji i u jankovačke šume na vijesti da će biti turski ili drugi upadi u Suboticu.

No, nakon Tököljevog pada i turske katastrofe kod Sente 1697. godine nastupa kratak predah i mir. Ali već 1703. godine izbije Rákoczijska buna protiv austrijske vladavine. On pozove Srbe i Hrvate da mu se priključe, a kad su naši graničari to odbili, pođe Rákoczi s vojskom na Bačku. Kod Titela se sukobi s našim graničarima, pobijedi ih jer su graničari bili bez pomoći austrijske vojske, pa su Rákoczijsku bila otvorena vrata Bačke. Narod su

ubijali, stoku otimali i žito spaljivali. Zato se narod sklonio 1704. godine u Petrovaradin, gdje su ih povelili franjevci i tamo su ostali sedam godina, sve dok se nije stišala i okončala borba u Bačkoj. Kad je Rákóczi zauzeo Segedin, otuda su njegove čete krstarile Bačkom, vršeći odmazdu nad Srbima i Hrvatima koji mu se nisu htjeli priključiti. Ovom prilikom su kuruci spalili ludoški rit gdje je izginuo onaj dio naroda, koji se tamo sklonio.

No austrijska vojska je dobila pojačanje, Rákóczi se morao povlačiti i braniti. Gubi teren, a kapetan Virág se sa svojim kurucima utaborio pored Kečkemeta. Kad je ovo doznao subotički kapetan Luka Sučić, pođe sa svojim graničarima protiv kapetana Virága, koji je drugoga jutra htio napasti Sučićeve graničare. Sučić iznenadi svojim napadom kapetana Virága i njegove kuruce, razbije ih, a kapetan Virág pogine. Potom kapetan Sučić opustoši okolinu Kecskeméta i Nagykörösa, izvrši odmazdu na tamošnjim življem zbog Virágovih zlodjela u Subotici. Dugo se negodovalo zbog ove krvave odmazde, ali takva su to bila vremena.

Nije dugo vladao mir. Nesretne 1709. godine javila se još veća nevolja: kuga, koja je pokosila veliki broj Subotičana.

4.

Kad je Rákóczi uvidio da bi daljnje ratovanje protiv Austrije bacilo i mađarski narod u nevidene nesreće, on sklopi mir 1711. godine s Austrijom, a time je bar s mađarske strane prestala opasnost za naš živalj, jer Turci nikako nisu mirovali, pa naši graničari nisu bili besposleni.

Mađarskim plemićima nije bilo pravo što naši graničari ne potpadaju pod njihovu vlast

kad već žive i djeluju na mađarskom tlu, već su potčinjeni Austriji izravno. Zato su počeli poduzimati sve mjere kod austrijskih carskih vlasti da se ukine Vojna krajina i graničari potpadnu pod mađarsku civilnu vlast. Turci su još bili na pragu pa, naravno, da Austrijanci nisu prihvatili ove mađarske zahtjeve.

Skoro ništa nismo govorili o graničarima u Somboru, kojima je od 1687. godine bio kapetan Dujam Marković.

Sombor je do dolaska novoga življa iz Bosne bio nastanjen Srbima i Hrvatima Šokcima, a manjim dijelom Bunjevcima, iako je baš tamo 1622. godine Šimun Matković, somborski župnik prvi put zapisao ime Bunjevci. A postojao je i tamo franjevački samostan kao i u Subotici, Baji, Baču, Kaloči, jer je svećenstvo Bunjevaca od vjkada bilo franjevačko. Oni su ih i doveli iz Like i tu ih zbrinuli, učili ih pismenosti, pomagali u nevolji kako su to i inače radili na teritorijama, zaposjednutim i osvojenim od Turaka.

Kako smo do sada vidjeli, malo je podataka o borbama naših graničara protiv Turaka. Iványi István, koji je napisao povijest grada Subotice, služio se nesumnjivo objektivnim činjenicama koje je otkrivao u našoj prošlosti, iako je kao Mađar pokušavao mjestimice našu povijest tretirati s mađarskog velikodržavničkog stanovišta, pa otuda i to da se nije mnogo upuštao u ispitivanje i veličanje teških graničarskih vremena, već ih je samo ovlaš, čak s potcjenjivanjem i osuđom tretirao.

Zato ćemo još manje moći progovoriti o našim graničarima u Somboru. Naravno da su i oni morali sudjelovati u istim borbama u kojima i subotički graničari, jer potpadali su pod istu austrijsku komandu, a poznato je da su se baš

oni posebno isticali u glasovitoj bici protiv Turaka kod Slankamena 1691. godine, kao i u borbama kod Sente 1697. godine, gdje su sudjelovali pod komandom svoga kapetana Dujma Markovića, a u toj je borbi izginulo više od 20.000 Turaka.

Sombor je davao dvije konjičke i dvije pješadijske graničarske satnije, u kojima su služili Bunjevci i Srbi. Navest ćemo ljudstvo druge pješadijske satnije da bismo se upoznali s prezimenima i imenima naših ljudi u tim vremenima. Naravno da ima i pogrešno zapisanih, jer su ovaj popis izvršila dva Mađara. Kapetan svih somborskih graničara je Dujam Marković. Stražmeštar: Jurica Ferenčović, kaplari: Uten Francuzlija, Vukašin Strizović, Mato Bošnjaković, Petar Marković, Ivan Vukelić; prosti pješaci: Josip Knečević, Krsta Matorucki, Stipan Rakić, Ignjat Brkić, Mijat Gabilov, Jovan Manojlov, Koušca Stankov, Radivoj Belarović, Mihajlo Vukadinović, Živko Popović, Radovan Milićev, Subota Čevap, Todor Čurčić, Živan Duzadžić, Miško Rupčević, Antun Bošnjaković, Nikola Kulić, Mato i Josip Čutrović, Stipan Stoličić, Marko Margitić, Josip Proposović, Petar Lungubec, Nikola Paštrović, Josip Mitanović, Miško Božić, Luka Hajduk, Jakob Bogašić, Franjo Dević, Antun Tomišić, Stipan Pušibrko, Franjo Bertić, Franjo Gojtan, Pavao Buković, Jakob Ivanović, Ilija Apić, Nikola Knežović, Ivan Frančijević, Grgo Matija, Mijo Božić, Matko Suhadnić, Matija Beretić, Nikola Božić. Među prezimenima susrećemo bunjevačka prezimena, a i nova prezimena bosanskih doseljenika.

Nastavak u idućem broju

P I S M A Č I T A T E L J A

SAMOUBILAČKA POLITIKA

Poštovano uredništvo "Glasa ravnice", želim Vas izvijestiti da sam dobio posljednji broj "Glasa ravnice" za mjesec travanj 1992, broj 16. Iza toga nisam dobio više niti jedan broj "Glasa ravnice". Zanima me da li je iza ovoga broja izašao još koji. Ako je, onda bih vas molio da mi pošaljete.

Inače sam puno razmišljao i o samoj zastavi naše Vojvodine u kojoj žive razni narodi. Bilo bi zgodno da se nikoga ne uvrijedi s tim da se nova zastava sastoji od sljedećega: samo polje zastave da bude zelene boje, predstavljajući našu ravnicu i onda još nadodati u sredini tri zlatna klasa žita koja bi predstavljala tri pokrajine same Vojvodine. I pod ovom zastavom svaki narod treba imati ista prava na svoju kulturnu autonomiju. Nešto slično kao u Švicarskoj gdje su švicarski Nijemci, švicarski Francuzi i švicarski Talijani.

Međunarodne vijesti redovito pratim preko međunarodnih medija tako da znam što se događa u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i drugim dijelovima bivše komunističke Jugoslavije. Upravo je Evropska zajednica jučer poslala jedno od najoštrijih pisama Miloševiću da prestane sa genocidom i besmislenim bombardiranjem i raketiranjem Bosne i Hercegovine. A već govore da Milošević sprema napad i na Kosovo i da ga želi očistiti od Albanaca tako da nešto pokolje, nešto raseli, a ono malo što ostane to pokoriti najbrutalnijom represijom. I cijeli svijet vidi ovu

barbarsku velikosrpsku politiku, pa to želi zaustaviti dok se ne raširi u susjedne zemlje. Milošević vodi samoubilačku politiku.

Onaj tko je zaražen takvom politikom to i ne vidi, ali svijetu je to jasno, jer sve promatra sa strane. Nama je to, ovdje u svijetu, potpuno jasno o čemu se radi. Sada nastojim uvjeriti nevjerne "Tome" na Zapadu da poduzmu odlučnije mjere protiv mentalnog bolesnika Miloševića i da ga zaustave u svojim barbarstvima i zvjerstvima.

Vjerujem daće ovo pismo ipak stići do vas. Očekujem najnoviji broj "Glasa ravnice" ako je do sada izašao iz štampe. Cijelom uredništvu "Glasa ravnice" želim sve najbolje.

Vlč. Ivan Skenderović
ALDEN, NEW YORK. U.S.A.

OPROSTITUTE

Štovani gospodine Skenderoviću, ovog puta smo dobili vaše pismo, i kao što vidite, objavili smo ga u cijelosti. List redovito izlazi, te Vam se ispričavamo što ga od travnja mjeseca niste dobijali. Obično se, kao isprika, upotrebljuje izlika da je do greške došlo "iz tehničkih razloga". Vjerujte, namjera nam je širiti krug čitatelja "Glasa ravnice", a ne suprotno. Stoga, uz brojeve koje Vam šaljemo, potruditi ćemo se da ovakvih propusta više ne bude.

Još jednom: oprostite, i javite se ukoliko ste dobili primjerke "Glasa".

S poštovanjem

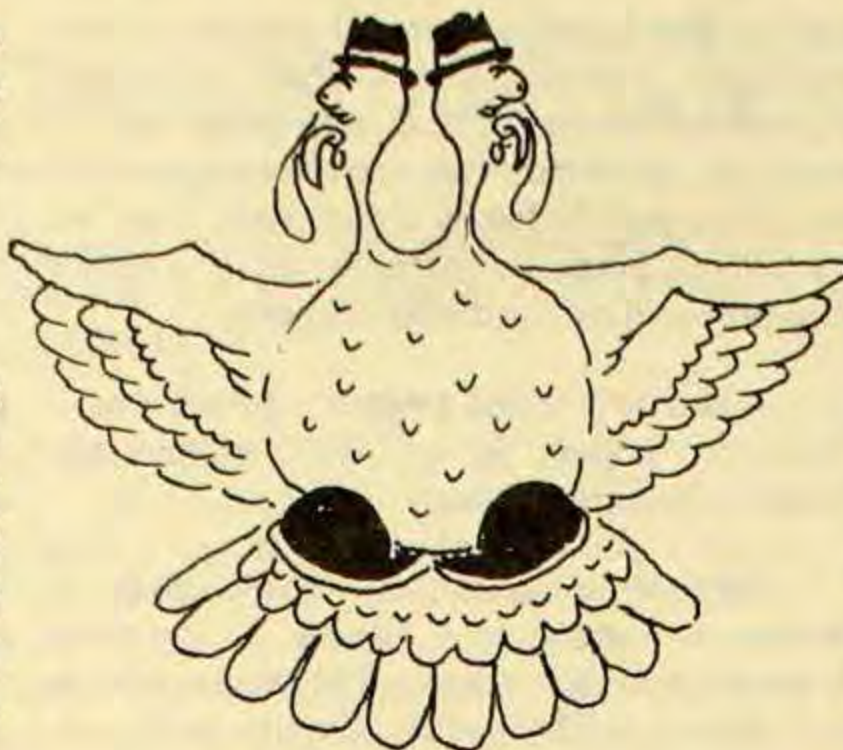
Redakcija

Pročitao sam Ento, ono tvoje ćirilikanje. Al' oma sam vidio da ne znaš dobro, ne piše se, kako si ti napisao, Šekspir, neg je pravilno:

СХАКЕСПЕАРЕ

Ko ne viruje nek ide vidit.

No virujem da si se ti zbunio, al se bojim, da se gospođa Ana Prčić nije zbunila (barda jeste) kad je u Saveznoj skupštini ispričivala kako Subotičani oće slaviti 22. sičanj ko svetac. Čitali smo još kadgod davno u škuli da je na taj dan 1779. godine Subotica postala

Blašku kazat popo i ostat na dovat njegove ruke.

Čujem da se u onim novinama "sa najboljim namerama" rugaju našem gospodinu gradonačelniku. Kažu nacrtali ga kako s varoške kuće skida zvizdu, a meće onaj ženski veš što žene ni na štrangi za sušenje košulja ne vole pokazivat jel i je sramota. Pa ajd, moramo kazat buđice i pruslučić. Ako je to istina, to je onda stvarno sramota, a taj što je to nacrtio, najblaže kazano, je seksualno opterećen, kako se to sad

SRCE MI ZAĆIRILIKALO

slobodan kraljevski grad. Da je to bio veliki dan za Suboticu, ko malo pozna povist i zna šta to znači cigurno bi se radovo da se taj dan slavi.

To je tako, samo naša gospođa poslanik kaže da je digod čitala da su onda sve Srbe protirali iz Subotice, pa zato oće Subotičani to slaviti. U, al bi zaćiriliko kad ovako štogod čujem! Istina je da se iz Subotice dosta svita i Srba i Hrvata iselilo, al ne svi. To nije bilo 1779. godine, nego jedno 30-35 godina ranije, tj. 1745-1748. godine i to kad je Subotica postala slobodni kameralni grad, a ne vojna tvrđava, i nakon ukidanja Potiske vojne krajine. Onda su vojniki, oficiri i plemići izgubili dosta svoji privilegija i morali privatiti obaveze i poso, plaćati poreze i još koji šta, pa se uzbunili, svađali i tukli, a na kraju nezadovoljni iselili i to jedni u šajkaške krajeve, a drugi u Lemeš. To je tako bilo, a ne kako kaže spominjana gospođa.

Da se nama Subotičanima samo ovako rugaju to bi se još i dalo izdržati. Al' kad odem u varoš prid gradsku kuću, malo divanit s ljudima uvik prvo moram zaćirilikat. Oma mi je prid očima onaj spomenik caru Jovanu Nenadu - Crnom. Istina je da je vlado u Subotici, al kad? Oma posli Mohačke bitke u onim ludim i mutnim vremenima, kad se nije znalo ni ko je ko ni šta je šta. Tako je i on otkalegod došo, niko ne zna ni ko je ni otkaleg je, al se proglasio za cara. Kažu ratovo je protiv Turaka. Virujem da jeste. Al' kažu (a i piše) da je ratovo za svoj račun, malo na strani jedni, malo na strani drugi i za to je posli godinu dana svoje "vladavine" osto brez glave. I takom čoviku je u Subotici dignut spomenik! A kad su dizali spomenik prisvitlom B. Rajiću, onda su ga napravili malog i sakrili u jednu ćošu, da se što manje vidi. Na spomenik napisali pop (ror) Blaško Rajić. Teška sramota! Volio bi vidit onog ko je smio prisvitlom

moderno kaže.

Slušam ja ono podavno radio, a "naš" pridsidnik vlade, gospodar Božović, kaže, bar kako sam ga ja razumio, da nafte ima samo prometne organizacije s njom manipuliraju. E kad je tako, nisam ni uzoro, ni posijo, a kruva će tribat, burad na prikolicu pa ajd u prometnu organizaciju rad nafte. Pono sam i bonove. Stignem tamo i lipo pozdravim "faljen Isus". Još mi lipče odpozdrave "navike faljen bio" i nastave "izvolite". "Triba mi nafte" - kažem ja. "Eto, nema." "Pa, Božović je kazo da nafte ima samo vi s njom manipulirate" - kažem ja. "Marš napolje i ti i tvoj" dalje nisam slušo, jel sam uteko i na sve ovo gorko zaćiriliko...

Tako ti je to moj Ento, pa ti sad ćiriliki koliko oćeš jel imaš zašto. Ne srdi se!

Tvoj bać Mate

THE BLENDAVI

- Hajte, baćo, trčite kod komšije Albe! Dreči se ko naš jarac kad su ga njokikovali. Cigurno ga njegova Koca vošti čerez ono malo novaca za cincokret, jel ga trese letrika. Vas više da dodete!

- Kud me sad prikidaš! Vidiš da gledam Skupštinu priko televizora! Pa jel živ? - pitam ja mog deranca, koji se sav zajapurio od trčanja i vikanja.

- Jeste, al neće dugo, koliko se dreči.

Hajd ja, potrk. Ni televizor nisam utrnijo. Komšija je u nevolji. Cigurno ću sad dvostruko platit struju jel televizor troši, a niko ga ne gleda. Svi moji u familiji kažu da gledam gluposti i niko neće da pali televizor. No komšija mi priči od dvostruke struje.

Friško sam obuko gumene čizme, uzo letričarske klište, jel možda je babro struju, pa potrk priko oranja. Kad ja prid kuću, a Albe skače, ko da ga nepro vilama bode u gujcu.

- Faljnis - kažem sav zaduvan. Vidim da nema drotova oko njeg, a njegova Koca namiriva marvu i smije se.

- Kaki faljnis, već ajd i gledaj. Izvijali su našeg Panića, ko poslidnjeg bireša. Kazali mu: Jenki go hom!

Prvo sam ga tijo udarit klištima po njuški, pa kečit čizmom u gujcu, al kad sam vidijo koliko se uzbunijo, nasmijo sam se.

- Albe, Albe! Pa ti si se baš poplašijo od televizora? A ja mislijo da ti crkava prvotelkinja.

- Ta ovo je gore! Hajd, pa pogledaj. Upravo su pribrojili tajne glasove!

- Znam - dignem ruku da ga utišim - baš sam sad gledao to. Čovče božji, ti triba da se upišeš na politički kurs, jel da nikako ne zjališ u političke emisije. Vidiš, ta ge-ge skupština vridi toliko, koliko i obećanja lažova na ispovidi.

- Šta ti je to ge-ge? Pa nji stalno gledam i nikad nisu kazali da su ge-ge.

- Ne razumiš. To ti je skupština građana. Neće oni moć ništa, ako to ne amenuje kogod stariji. Oni mogu bisnit, ko na priliku tvoja Koca, što nisi dobijo na vrime novce za cincokret. Budi ti miran. Jel ti stvarno misliš da je naš narod toliko blendav da otpila granu na kojoj sidi?

- Dobro, znam ima nas blendavi, al toliko blendavi, malo ima. Kaži mi onda šta predstavljaju ti tvoji ge-ge.

- E, pa vidiš, to bi ti bilo od prilike tako, ko kad bi se sastali Isusovac, Godar, Sikan, braća Šmrdeži, a pokojni Prase da i vodi i da meni zabrane, jel tebi, izlaz na flaster.

- Hm, pa kad je tako, ajde unutra na jednu rakiju.

- Mož dvi? - ko u šali kažem ja, al nisam se šalijo. Bocu smo dokusurili.

bać Stipan

Etnokulinarstvo

MASLICA - POSLASTICA

Pridlažemo da obogatite svoj ilovnik poslasticom koja se spravlja na sledeći način:

U jednu labošku metnu se dvi kašike masti i isto toliko brašna, zatim se to izmiša i proprži dok malo ne požuti. Potom se nalije 2-3 deci vode, malo posoli i pušti se da polagano vreje 2-3 minuta. Sada skinete labošku sa šporelja i - servirate, sve je gotovo. Za pet minuta dobili ste divnu kašastu hranu - maslicu, za dvi osobe, koja se može služiti uz čaj, "na cilo" krumpir,...

Maslica se u našem narodu ide od davnina, obično posnim danima (srida, petak), npr. za ručak (doručak). Ovo je bila omiljena hrana i za bebe, s tom razlikom što se umesto sa vodom spravljala sa mlikom. U novije vrime neki još dodaju i koje jaje kad počme vreti i time dobiju još ukusniji obrok...

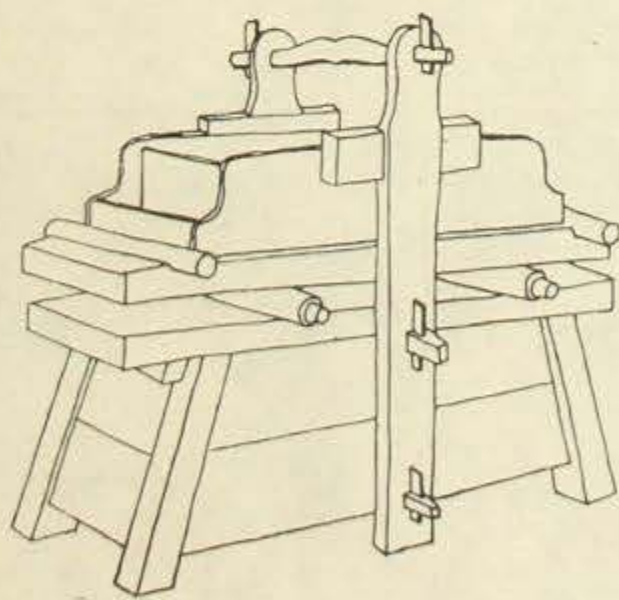
Domaćinstvo, nekad

ROLJKA

Roljka je stroj koji je nekoć bio nezamjenljivo pomagalo u obradi odjevnih predmeta bunjevačke narodne nošnje, osobito ženske. Roljala su se "paorska ruva", sefiri, satini, košulje - muške i ženske, šlingeraji, krevetnina, peškiri, stolnjaci,...

Samo dobri "tišljeri" znali su napraviti dobru roljku. Ona se sastoji od radnog stola na koji su poprečno postavljeni valjci, promjera npr. 85 mm. Na valjke je postavljena jedna naročita daska širine kao i stol, ali malo kraća. Na dasci se nalazi sanduk u koji su ubačeni tegovi, najčešće cigle.

Postupak roljanja je slijedeći: oprano i uštirkano rublje se namota oko valjaka i stavi na stol te potom pritisne daskom. Jedna roljka ima po dva valjka, pa mogu raditi dvije osobe odjednom. Daska sa sandukom

naizmjenično se vuče prema sebi i - tako se rolja. Rublje koje želimo da ima naročiti sjaj i uglaćanost "privrće se i prismotaje" 7-8 puta, a neki dijelovi odjeće (kragne, šlingeraj) nakon roljanja još se i "pripeglažu".

Roljku nije imalo svako domaćinstvo, nego obično oni imućniji, a ostali su donosili rublje na roljanje kod njih. Naplata je bila najčešće simbolična, npr. odradili bi jedan ili više dana u berbi kukuruza ili vinograda.

No, "prakljaču" je imalo skoro svako domaćinstvo. Moglo bi se reći da je roljka usavršena prakljača. Ona se sastoji od naročite daske i valjka. U ovom slučaju daska se drži u ruci i pritisne se svojom težinom te njome rolja preko valjka na koji je namotano rublje.

Danas još po koje domaćinstvo ima roljku i rolja peškire, krevetninu,.... a sefiri, satini se više ne nose, ne nosi se ni šlingeraj..., ne prave se više roljke.

P.Ž.

AKO ODETE

Ako odete, Zemlja će biti žedna,
A vi ćete na tuđim njivama plakati.
Ako odete, tko će cvijeće zaliti
I svijeće na grobovima zapaliti.
Polja će u drač i korov zarasti
Jer oni neće Našu Zemlju voljeti.
Djeca će Vam kao siročad
Brata i prijatelja za igru tražiti.
Sve berbe, i žetve, i sjetve,
Kome ćete ostaviti ako odete?

Ako odete, plač će Vaš

I tužaljke i kletve do Nebesa
dizati.

Bit će kasno i za plač i za molitvu,

A povratka neće biti ako svi
odete.

Zar ćete reći da ste bez prošlosti

Kad Vas unuci budu o sebi pitali

Tko su i odakle

Što ćete reći ako odete?

Ne dajte trinaest stoljeća

Za ovo straha pred njima

Zavapite Gospodinu

Kao u ljetnim žegama kada ste
kišu molili.

Zavapite Gospodinu...

I za vapaj će biti kasno ako odete.

LEONA

- Meni "on" ovdje ne treba, unosit će mi samo nemiri

Mjesna organizacija DSHV Aleksandrovo organizira sastanak
PROMOCIJA

*U nedjelju 22. 11. 1992. godine u 16 sati u M.Z. Aleksandrovo
 Mjesna organizacija DSHV organizira sastanak i*

**POZIVA ČLANOVE, SIMPATIZERE I SVE
 ZAINTERESIRANE GRAĐANE**

da dođu i prisustvuju ovom skupu.

Dnevni red:

1. Rasprava o statutu grada
2. Promocija
3. Pitanja i odgovori
4. osvježenje

EH TAJ NOVAC

Obzirom da se približavaju izbori, molimo članove DSHV koji nisu platili članarinu za tekuću godinu da to učine ovog tjedna. Članarina i dobrovoljni prilozi su gotovo jedina materijalna sredstva od kojih stranka živi, te će zato vaši prilozi doći u pravom trenutku. Izborna kampanja se ne može voditi bez novaca.
HVALA.

NAMA JE DOVOLJNO DA
 ZNATE ZA NAS...

**PRIVATNO POGREBNO
 PODUZEĆE**

FUNERO

*SUBOTICA, Karađorđev put
 1, Telefon (danonoćno)
 024/51-514*

*BAJMOK, JNA 3 (u
 cvjećarnici Mariška)*

*PALIĆ, Jož Lajos 18 (u
 cvjećarnici "ORHIDEJA")*

HORGOS, Borisa Kidriča 7

*MARTONOŠ, Trg György
 Dózsa 3*

ČETVRTKOM U SEDAM

Obavještavamo članove subotičke podružnice DSHV kao i prijatelje da dođu na naše susrete četvrtkom u sedam sati navečer u prostorije "Bunjevačkog kola". Dodite da porazgovaramo o aktualnim temama.

Subotička podružnica DSHV.

**KADA DOĐETE U ZAGREB
 POSJETITE ROBNE KUĆE**

standard kontekcija

trgovinsko poduzeće, Zagreb

**I UVJERITE SE U KVALITETU ODJEVNIH
 PREDMETA**